

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΜΣ: Δίκαιο, Τεχνολογία και Οικονομία

Διπλωματική Εργασία
της Δεμιρτζόγλου Αιμιλίας του Παντελή
ΑΜ:7115Μ018

**Θέμα : Η αρχή της αναλογικότητας και η προστασία προσωπικών
δεδομένων**

Επιβλέπων καθηγητής
Κος Αντώνιος Χάνος

Αθήνα, Νοέμβριος 2016

	Σελίδα
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	3-4
Εισαγωγή.....	5-6
Περίληψη.....	7
Summary.....	8
 Κεφάλαιο 1^ο: Η αρχή της αναλογικότητας , η προέλευση της και η ιστορική εξέλιξη	
1.1 : Ιστορική αναδρομή.....	9-11
1.2 : Προσδιορισμός των εννοιολογικών εννοιών.....	11-14
1.3 : Η συνταγματική θεμελίωση της αρχής.....	14-16
1.4: Περιεχόμενο της αρχής της αναλογικότητας.....	16-17
1.4.1: Η αρχή της προσφορότητας-καταλληλότητας.....	17-18
1.4.2: Η αρχή της αναγκαιότητας.....	18-19
1.4.3: Η αρχή της αναλογικότητας εν στενή εννοία.....	19
 Κεφάλαιο 2^ο: Επιμέρους πτυχές εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας	
2.1 : Το πεδίο εφαρμογής.....	20
2.1.1: Η δέσμευση σε νομοθετικό επίπεδο.....	20-21
2.1.2: Η δέσμευση σε εκτελεστικό επίπεδο.....	21
2.1.3: Η δέσμευση σε δικαστικό επίπεδο.....	21-22
2.2 : Η αρχή της αναλογικότητας στο διοικητικό δίκαιο.....	22
2.3 : Η αρχή της αναλογικότητας στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο.....	22-23
2.4 : Η αρχή της αναλογικότητας και η λειτουργία του νομοθέτη και της διοίκησης.....	23-24
 Κεφάλαιο 3^ο : Η προστασία των προσωπικών δεδομένων	
3.1: Εισαγωγή στην πορεία των προσωπικών δεδομένων.....	25-27

3.2: Ορισμός των προσωπικών δεδομένων.....	27-31
3.2.1: Δικαίωμα ενημέρωσης.....	31-32
3.2.2: Δικαίωμα προσβάσεως.....	32-33
3.2.3: Δικαίωμα αντιρρήσεως.....	33-34
3.2.4: Αρχείο Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.....	35
3.2.5: Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.....	35-37
3.3: Η διάκριση των προσωπικών δεδομένων.....	37-39
3.3.1: Απλά και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.....	37-39
3.4: Επεξεργασία και εφαρμογή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.....	39-41

Κεφάλαιο 4^ο : Τα προσωπικά δεδομένα στην καθημερινότητα μας

4.1: Τα προσωπικά δεδομένα, η προστασία τους και οι εξαιρέσεις.....	42-45
4.2: Το απόρρητο και το δικαίωμα στην λήθη.....	45-46
4.3: Η βιντεοεπιτήρηση ως μέσο για την προστασία προσώπων και αγαθών.....	46-50
4.4: Πόθεν έσχες και προσωπικά δεδομένα.....	50-52
4.5: Προστασία δεδομένων εργαζομένων.....	53-55
4.6: Προστασία δεδομένων στα ΜΜΕ.....	55-56
4.7: Αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα σε σχέση με την αρχή της αναλογικότητας και την προστασία προσωπικών δεδομένων.....	56-60

Αντί επιλόγου

Η αρχή της αναλογικότητας και η προστασία προσωπικών δεδομένων.....	61-62
Συμπέρασμα.....	63-64
Βιβλιογραφία.....	65-66
Αναζήτηση Νομολογίας.....	67-69
Διαδικτυακές Πηγές.....	70-74

Εισαγωγή

Σύνταγμα άρθρο 25 (Αρχή του κοινωνικού κράτους, προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων)

1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την **αρχή της αναλογικότητας**.

Η αρχή της αναλογικότητας είναι μία από τις σπουδαιότερες αρχές που διέπουν το Σύνταγμα, τον υπέρτατο νόμο της κρατικής οντότητας, θέτοντας ένα ανυπέρβλητο όριο περιορισμού στα θεμελιώδη δικαιώματα. Περιορισμοί οι οποίοι ξεπερνούν το όριο αυτό είναι παράνομοι και αντισυνταγματικοί καθ' ότι παραβιάζουν την εν λόγω αρχή. Περαιτέρω η εν λόγω αρχή προσφέρει και ένα είδος «άμυνας» στον εκάστοτε φορέα των δικαιωμάτων αυτών. Στο σύγχρονο κράτος όπου ζούμε, η αρχή της αναλογικότητας διασφαλίζει και επικροτεί τις σχέσεις των ιδιωτών και τοποθετεί ένα λιθαράκι στην διαρρύθμιση των σχέσεων μεταξύ ατόμου και κοινωνικού συμφέροντος.

Η αρχή αυτή έχει τύχει εκτενούς επεξεργασίας από την νομολογία και την επιστήμη, αναπτύσσοντας τις υποαρχές οι οποίες την διέπουν και θα επεξηγηθεί στο κύριο μέρος της παρούσας εργασίας. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, κατέστη σαφής η συμπερίληψη της αρχής αυτής ενώ η τριτενέργεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εφαρμογή τους δηλαδή πέραν της κάθετης σχέσης κράτους-πολίτη και στις οριζόντιες σχέσεις των ιδιωτών μεταξύ τους αποτελεί πλέον συνταγματικό κανόνα δικαίου αφού σύμφωνα με το εδάφιο 3 «τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών στους οποίους προσιδιάζουν» και το εδάφιο 4 «οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα, είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας»

Στο πρώτο σκέλος της εργασίας θα αναλυθεί εκτενώς η έννοια της αρχής της αναλογικότητας ενώ στο δεύτερο σκέλος θα αναφερθούμε στην προστασία των προσωπικών δεδομένων και στο πως η εν λόγω αρχή εφαρμόζεται στο συγκεκριμένο δικαίωμα.

Τα προσωπικά δεδομένα προστατεύονται πλέον από τη διεθνή, την ευρωπαϊκή αλλά και την εγχώρια νομοθεσία. Ειδικότερα, η εφαρμογή της σχετικής διεθνούς νομοθεσίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα κατοχυρώνεται συνταγματικά αφού σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ.1 του Συντάγματος *«οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας»*. Με την εν λόγω πρόνοια εισάγεται η εφαρμογή της διεθνούς νομοθεσίας σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και διευκρινίζεται η υπερνομοθετική ισχύς της.

Όσον αφορά τα προσωπικά δεδομένα, τα οποία θα αποτελέσουν εκτενές μέρος της παρούσας, η εθνική προστασία τους προνοείται στο άρθρο 9Α του Συντάγματος *«Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει»*. Σχετικός νόμος έχει θεσπιστεί κατ' εφαρμογή των προνοιών του Συντάγματος, ο Ν.2472/97 περί «Προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» ο οποίος έχει ενσωματώσει την ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/ΕΚ σύμφωνα με τις επιταγές του ενωσιακού δικαίου. Η συνταγματική θεμελίωση της εν λόγω προστασίας έχει μετατοπιστεί στην διάταξη του άρθρου 9Α με την αναθεωρημένη έκδοση του Συντάγματος 1975/1986/2001.

Η μελέτη που διεξάγεται έχει ως στόχο την διερεύνηση και την ανάλυση της αρχής της αναλογικότητας καθώς και την σύνδεση της με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και συγκεκριμένα την πορεία τους στον χρόνο, τις βαθιές και ριζωμένες έννοιες μαζί με το περιεχόμενο τους που συνθέτουν την πολύπλευρη και ποικίλη ζωή μας μαζί με τις εκάστοτε δραστηριότητες και ενέργειες καθενός πολίτη.

Περίληψη

Η αρχή της αναλογικότητας έχει προέλθει από το γαλλικό και το γερμανικό δίκαιο. Στο Ελληνικό δίκαιο πρωτοεμφανίστηκε με την «γενέθλιο απόφαση» του ΣτΕ 2112/84 και κατοχυρώθηκε συνταγματικά με την αναθεώρηση του 2001, στο άρθρο 25 παρ.1 εδάφιο δ'. Υποδηλώνει την αναλογία μεταξύ των μέτρων που έχουν ληφθεί αλλά και παραλλήλως και των σκοπών για να πάρουν «σάρκα και οστά» τα μέτρα. Τα μέτρα επιβάλλεται να είναι κατάλληλα και αναγκαία σε σχέση με άλλα ενδεχόμενα μέτρα, προκειμένου να προωθείται το ατομικό συμφέρον περιορίζοντας τα ατομικά δικαιώματα όσο το δυνατόν λιγότερο. Η δέσμευση της εν λόγω αρχής υφίσταται τόσο σε εσωτερικό επίπεδο, ως προς τις τρεις εξουσίες του κράτους, της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής αλλά και σε διεθνές επίπεδο

Τα προσωπικά δεδομένα έχουν κατοχυρωθεί συνταγματικά με το άρθρο 9Α του Συντάγματος εισβάλλοντας στην καθημερινότητα κάθε ατόμου. Η εξέλιξη της πληροφορικής, παρά το ότι αποτελεί ασύλληπτο επίτευγμα για την ανθρωπότητα, ελλοχεύει και κινδύνους καθημερινά και επιφέρει αλλαγές στην κοινωνική οργάνωση, οικονομική δραστηριότητα. Ειδικότερα οι κίνδυνοι από την εξέλιξη της πληροφορικής σχετίζονται με την ιδιωτική ζωή του ατόμου και συνεπακόλουθα με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Την δεκαετία του '60 με την εμφάνιση των πρώτων εφαρμογών της πληροφορικής ανέκυψαν ζητήματα σε σχέση με την προστασία των προσωπικών δεδομένων, ενώ νέα ζητήματα ανέκυψαν με τη θέση σε ισχύ του Ν.2472/1997, για την εργασία, τα ΜΜΕ, το πόθεν έσχες, την Αρχή που τα διέπει αλλά και με την αντίστοιχη ρύθμιση με βάση την Οδηγία 95/46/ΕΚ.

Summary

The principle of proportionality has been derived from the law of France and Germany. In Greek law originated with “natal decision “ CoE 2112/84 and constitutionally enshrined in 2001 in Article 25 paragraph 1 subparagraph d. Indicates the ratio between the average taken and parallel and aims to get “flesh” means. The measures must be appropriate, necessary, profitable, to promote self-interest limiting individual rights less than other appropriate meters. There is also an obligation on the three powers of the state, the executive, legislative and judicial, namely within the state but also at international level.

Personal data is constitutionally enshrined in Article 9a of the Constitution and have invaded our life without realizing. The development of information technology, although inconceivable accomplishment for our lives but lurking dangers daily and make changes in social organization, economic activity but the risks that lurk related to the privacy of the individual and bounced fundamental rights. The 60s with the emergence of the first applications of IT issues for the protection of personal data came to light in the 2472/1997 on work, the media, the Occupying, the principle underlying them and the corresponding adjustment based on the Directive 95/46 EC.

Κεφάλαιο 1^ο

Η αρχή της αναλογικότητας , η προέλευση και η ιστορική της εξέλιξη

1.1. Ιστορική αναδρομή

Η αναλογικότητα έχει καταγραφεί ως μία έννοια η οποία συσχετίζει δύο μεγέθη αλλά παράλληλα διατυπώνει και καθορίζει και την ιδέα του μέτρου. Η εν λόγω αρχή αποτελεί μία έννοια μαθηματική αλλά και παρμένη από την φιλοσοφία.¹

Η εν λόγω αρχή αναφέρεται περαιτέρω και στην επιλογή του πρόσφορου, αναγκαίου, κατάλληλου και εύλογου μέσου για να υπάρξει η εξειδίκευση και η πραγμάτωση του σκοπού ενός υπέρτερου κανόνα σε όλα τα επίπεδα του δικαίου, όσον αφορά την θέσπιση, την ερμηνεία και την εφαρμογή του δικαίου.

Έχουν καταγραφεί στην ελληνική αρχαιότητα με τις ιστορικές αναδρομές όπου έχουν πραγματοποιηθεί , πως ακόμα και στην διδασκαλία του Αριστοτέλη, αποδεικνύεται η υπό την στενή έννοια δικαιοσύνη, πολιτική ή νομική δικαιοσύνη, όπου διακρίνεται σε διορθωτική και διανεμητική. Έχει καταστεί σαφές και προφανές πως το στοιχείο της αρχής που διερευνάμε εμπίπτει και στα δύο είδη της δικαιοσύνης, αλλά περισσότερο η ζυγαριά καθώς ελίσσεται κλίνει προς την έννοια της διανεμητικής δικαιοσύνης. Η διανεμητική δικαιοσύνη εφαρμόζεται στο πεδίο της διανομής των αγαθών εκ μέρους του κράτους και διέπεται από την αρχή της γεωμετρικής αναλογίας.^{2 & 3}

Καθώς η μετάβαση από το φιλελεύθερο κράτος στο σύγχρονο κοινωνικό κράτος δικαίου είναι πλέον δεδομένη, με την εξέλιξη της νομικής έννοιας της αρχής αυτής μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενισχύεται ο ρόλος των δύο εκ των τριών εξουσιών , της εκτελεστικής

¹Κοντόγιωργα Θεοχαροπούλου Δ., Η αρχή της αναλογικότητας στο εσωτερικό δημόσιο δίκαιο, σελ.29-32, Εκδ.Σάκκουλα , Θεσσαλονίκη 1989

² https://el.wikipedia.org/wiki/Ηθικά_Νικομάχεια

³ Μπάλτα Ευαγγελία Δ.Ν., Δικηγόρου, «Η αρχή της αναλογικότητας ως μεθοδολογικό και ερμηνευτικό εργαλείο στη δημοσιονομική δική περί καταλογισμού δημοσίων υπολόγων»(Δημοσιευμένο ως σχόλιο στην απόφαση ΕΛΣυν Ολ. 4314/2013 στο περιοδικό ΕφημΔΔ 2/2014, Δ.175 ΕΠ) υποσημ.4 (Κ.Μπέης, Η αριστοτελική κατανόηση της δικαιοσύνης υπό το πρίσμα της μεσότητας και η σύγχρονη δικαιοσύνη αρχή της αναλογικότητας, Δ.2005, σελ.17 και ιδίως σελ. 179-181, Αριστοτέλης Ηθικά Νικομάχεια, Ε' 1131α)
https://www.eap.gr/images/stories/pdf/2014_deo10_dp_series_26.pdf

και της νομοθετικής, καθώς απαραίτητη προϋπόθεση για την προστασία όλων σχεδόν των αρχών, είναι η πλήρης εφαρμογή της αναλογικότητας.

Επιβάλλεται να αναφερθεί πως υπήρξε μια εισαγγελική αγόρευση του ΙΘ' αιώνα για την αρχή της αναλογικότητας με τα προσόντα του προφητικού λόγου . Το 1893, ο τότε εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Δημοσθένης Τζιβανόπουλος αγόρευσε για την βασιμότητα λόγου αναίρεσης σύμφωνα με τον οποίο αξιοποιήθηκε πως η αρχή της αναλογικότητας δεν ήταν επεξεργασμένη έννοια. Με μία απλή παράθεση από την περικοπή της αγόρευσης αρκεί να διαπιστωθεί πως κάποιες δογματικές θεωρήσεις έλκουν το συναίσθημα ανθρώπων ως προς την θεσμική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Ο Δ. Τζιβανόπουλος *«Το άρθρο 20 του Συντάγματος ηννόησε να παράσχη πλήρη εξασφάλισιν του απόρρητου των επιστολών, δικαιώματος τιμαλφούς αληθώς και περιφρουρητέου, χωρίς όμως εξ άλλου η τοιαύτη προστασία, υπερβαίνουσα τα έλλογα όρια να χρησιμεύση ως όπλον κατά της πολιτείας, ως μέσον προσβολής και βλάβης νομίμων δικαιωμάτων αυτής. Επί του απορρήτου των επιστολών δύο δικαιώματα υπερτάτης δημοσίας τάξεως γεννώνται, άτινα ευρίσκονται το εν απέναντι του ετέρου και πρέπει να έλθωσιν εις συμβιβασμόν τινα. Έκαστος έχει δικαίωμα να πέμπη ελευθέρως τας επιστολάς του εις άλλους απηλλαγμένος από του κινδύνου της αποσφραγίσεως αυτών υπό της εξουσίας. Απέναντι δε αυτού του δικαιώματος ευρίσκεται το δικαίωμα, ό έχει η κοινωνία εις την βεβαίωσιν των αδικημάτων και την ανακάλυψιν των διαπραζάντων αυτά, προς επιβολήν της νομίμου ποινής , διότι η ατιμωρισία των εγκλημάτων συνεπάγει της κοινωνίας την διάλυσιν, και αύτη επιφέρει εκμηδένισιν του Συντάγματος ως άχρηστου πλέον καθισταμένου»*.⁴

Η ανάγνωση και μόνο του παραθέματος αποδεικνύει πως η αγόρευση δεν έχει τα δομικά στοιχεία μιας απλής στάθμισης και επιλογής μεταξύ συγκρουόμενων συνταγματικών αξιών.

Αντιθέτως, θα είχε την ικανότητα ο ερμηνευτής ενός μακρινού «χτες» , με τα μεθοδολογικά εργαλεία του «σήμερα», να επιλέξει την στάθμιση την εύλογη ανάμεσα σε δύο συγκρουόμενα μεγέθη, για πχ κόστος-όφελος.⁵

⁴ http://law-constitution.web.auth.gr/lina/files/01.kratos.dikaiou_themeliosi.eleghou.syntagmatikotitas.pdf

Παπαδοπούλου Λίνα, Επ.Καθηγήτρια, «Εμβάθυνση δημοσίου δικαίου: Μαθήματα στο Συνταγματικό Δίκαιο» <https://hephaestus.nup.ac.cy> , Μανιτάκης Αντ., Καθηγητής Συντ.Δικαίου ΑΠΘ «Οι (αυτο)δεσμεύσεις του δικαστή από τον παρεμπόπτοντα έλεγχο της (αντι)συνταγματικότητας των νόμων» Βλ.υποσημ.24, ΑΠ.169/1893 Θέμις Δ', (1893) σελ.388

⁵Ορφανουδάκης Σαράντης, Η αρχή της αναλογικότητας, σελ. 15-16, Εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 2003

1.2.Προσδιορισμός των εννοιολογικών εννοιών

Η εννοιολογική προσέγγιση της αρχής της αναλογικότητας έγκειται ως έννοια, η οποία προϋποθέτει τη σχέση μεταξύ δύο τουλάχιστον μεγεθών. Τα μεγέθη αυτά επιβάλλεται να είναι συγκρίσιμα μεταξύ τους, ως προς ένα κοινό μέτρο με βάση το οποίο θα επιτραπεί η αναγωγή. Καθώς πραγματώνεται ο έλεγχος, ο οποίος εξαρτάται από το εκάστοτε κοινό μέτρο, οδηγεί στην ανάγκη επιλογής ενός συγκεκριμένου μέτρου σύγκρισης των μεγεθών. Ο έλεγχος της αναλογικότητας πρέπει να ασκείται με ασφάλεια και το αποτέλεσμα να είναι ως επί το πλείστον, ελέγξιμο.⁶

Η ρητή νομολογιακή αναφορά για πρώτη φορά έγινε στην υπ' αριθμ. 2112/1984⁷ απόφαση του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, γι' αυτό το λόγο η ανωτέρω απόφαση του ΣτΕ αποκαλείτο ως η «γενέθλιος απόφαση» η οποία έχει επιτρέψει στο να διεξαχθεί ένας διάλογος με αφετηρία την ιστορική αναδρομή ως την επίκληση της αρχής από τα δικαστήρια. Με την απόφαση του αυτή, το ΣτΕ άνοιξε το δρόμο για να εισαχθεί η αρχή της αναλογικότητας στο ελληνικό δημόσιο δίκαιο. Με την απόφαση αυτή 2112/1984 το Δ' τμήμα του ΣτΕ δίκασε αίτηση ακυρώσεως του «Πανελληνίου Συλλόγου Αγιογράφων» κατά υπουργικής απόφασης με αριθμ. 6490/15-10-1982, ΦΕΚ 951/19-11-1982, για να εγκριθεί ο εσωτερικός κανονισμός σχετικά με την λειτουργία των Επιτροπών Κατατάξεων και Κρίσεων του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. Στο άρθρο 2 παρ. 1 του Ν.1218/1981 σχετικά με την λειτουργία του επιμελητηρίου, ο σκοπός του επιμελητηρίου είναι το να προαχθεί η καλλιτεχνική δημιουργία στην Ελλάδα.⁸

Πράγματι, ο Αριστόβουλος Μάνεσης, πριν εκδοθεί η απόφαση του ΣτΕ 2112/1984, περιελάμβανε μεταξύ των ιδιοτήτων *«τους περιορισμούς των ατομικών ελευθεριών οι οποίοι επιβάλλονται να ανταποκρίνονται προς τον σκοπό και να μην υπερβαίνουν το εκάστοτε*

⁶Κοντόγιωργα Θεοχαροπούλου Δ. Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.49-50

⁷ <http://law-constitution.web.auth.gr/lina/files/analogikotita-ppt.pdf> «οι εκ μέρους του νομοθέτου και της διοικήσεως επιβαλλόμενοι περιορισμοί εις την άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι μόνον οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό νόμου επιδιωκόμενον σκοπόν» «Ενότητα 6^η, Αρχή της αναλογικότητας, Αν. Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου, κας Λίνας Παπαδοπούλου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» σελ.8

*απαραίτητο μέτρο, δηλαδή να είναι αναγκαίοι και πρόσφοροι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, που δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με ηπιώτερα μέσα».*⁹

Στο ίδιο μήκος κύματος, ορίζεται και η αρχή της αναλογικότητας από τον Δαγτόγλου, ως την εύλογη σχέση του συγκεκριμένου περιορισμού και του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού. Ο Πρ. Δαγτόγλου¹⁰ επισημαίνει «*μεταξύ του νομίμου σκοπού που επιδιώκει ένας περιορισμός του δικαιώματος και της εντάσεως, εκτάσεως και διάρκειας του συγκεκριμένου περιορισμού πρέπει να υπάρχει εύλογη σχέση*», για να διευκρινιστεί πως η σχέση είναι ανύπαρκτη σε έναν απρόσφορο περιορισμό για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος ή όταν είναι επαχθέστερος σε ένταση, έκταση ή διάρκεια από το αναγκαίο μέτρο. Σε αντίθεση με την Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου¹¹ η οποία θεωρεί ότι η σύγχρονη νομική έννοια της αρχής επιβάλλει την σχέση μεταξύ των πολιτειακών μέσων και σκοπών, αποφαινεται, πως «*Η σύγχρονη νομική έννοια της αρχής της αναλογικότητας, που επιβάλλει την εύλογη (ορθή) σχέση και συνάφεια μεταξύ πολιτειακών μέσων και σκοπών (με κριτήρια την αναγκαιότητα, καταλληλότητα και strictsensu αναλογικότητα των ληφθέντων μέτρων) και γενικότερα που απαγορεύει την υπερβολή, την δυσαναλογία και την αυθαιρεσία απαιτώντας εν συνεχεία “το μέτρο” και την “πρακτική αρμονία”*, υποστηρίζεται ότι *εγεννήθη με τον μετασχηματισμό του Φιλελεύθερου Κράτους σε Παρεμβατικό Κράτος – ή Κράτος Πρόνοιας- που θέλει όμως να είναι και Κράτος Δικαίου»*¹².

Η πλειοψηφία των ερμηνευτικών προσεγγίσεων της αρχής της αναλογικότητας οριοθετεί την λειτουργία της και βάζει ένα όριο και περιορισμό στην εμφάνιση της ως τον περιορισμό των συνταγματικών δικαιωμάτων.¹³

Όπως είθισται άλλωστε να υπάρχουν και μικρές αποκλίσεις σε μία γενική θέση, έτσι και εδώ ειδικότερα, κατά τον Δ. Θ. Τσάτσο, η αρχή της αναλογικότητας «*προκύπτει από τη σχέση μεταξύ θεμελιώδους δικαιώματος και θεσπιζόμενου περιορισμού, που είναι σχέση κανόνα-εξαιρέση και υπακούει στον βασικό κανόνα *indubioprolibertate**».¹⁴ Με λεπτομερειακό χαρακτήρα ανάπτυξη

⁹Ορφανουδάκης Σαράντης Η αρχή της αναλογικότητας σελ.17, Εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 2003 και Μάνεσης Αρ. Συνταγματικά Δικαιώματα Α', 4^η έκδοση, Ατομικές Ελευθερίες, σελ.77, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1982

¹⁰Δαγτόγλου Πρ. Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα, Τόμοι Α και Β, 4^η Ενημερωμένη Έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012

¹¹Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου Δ. Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.13

¹²Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου Δ. ομοίως υποσημ. 9

¹³Ράικος Αθ, Τα θεμελιώδη Δικαιώματα, σελ.187-190, Εκδ.Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, Ορφανουδάκης Σαράντης Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ. 19

¹⁴Τσάτσος Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα, 3^{ος} Τόμος, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα,

πραγματώθηκε και από τον Αντ. Μανιτάκη¹⁵ ο οποίος τονίζει «*Η αρχή της αναλογικότητας , ως αυτοτελής γνώμονας νομιμότητας και νομιμοποίησης των κρατικών αποφάσεων, δεν αποτελεί απλώς μία λογική αναγκαιότητα, αλλά εξυπηρετεί τις ανάγκες της κοινωνίας για ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων και άσκηση της εξουσίας με τρόπο έλλογο και εύλογο, ισόρροπο, αλλά και άμεσα συναπτόμενο με το σκοπό που επιδιώκει, πέρα βέβαια από την τυπική εγκυρότητα του. Προεκτείνοντας λογικά την αρχή του κράτους δικαίου , θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αρχή της αναλογικότητας έχει δύο όψεις , μία διαδικαστική, δικονομικό εργαλείο στα χέρια του δικαστή , με σταθμιστική ενέργεια, αφού του επιτρέπει να σταθμίσει ή να ζυγίσει διάφορα συγκρουόμενα έννομα αγαθά (γι’ αυτό και παραπέμπει στην ιδέα της ισορροπίας), και μία ουσιαστική, η οποία ενσαρκώνει θεμελιώδεις αξίες του δικαιοσύνης συστήματος , όπως η διανεμητική δικαιοσύνη, και παραπέμπει στην ιδέα του προσήκοντος μέτρου ή της εύλογης σχέσης.*

*Η συλλογιστική λοιπόν , του δικαστή που βασιζέται στην τεχνική της αναλογικότητας, αποβλέπει σε μια ισόρροπη ικανοποίηση των συμφερόντων που αντιτίθενται και στην άσκηση από τη διοίκηση της διακριτικής της εξουσίας στα όρια του “εύλογου”. Αλλά η εύλογη χρήση της εξουσίας οφείλει να κάνει και ο νομοθέτης, ο οποίος, αν και δεν ασκεί, όπως η διοίκηση, διακριτική εξουσία, οφείλει – και η υποχρέωση αυτή αποτελεί δικαιοκρατικό αξίωμα – να νομοθετεί με μέτρο, με τρόπο που να κρατά τις ισορροπίες μεταξύ διακυβευομένων αγαθών και να αποφεύγει τις υπερβολές, με μια φράση οφείλει να δρα και να αποφασίζει με οδηγό του “μια λελογισμένη χρησιμοποίηση” της ευρύτατης εξουσίας που διαθέτει. Η αρχή της αναλογικότητας, ως μία τυπική έκφραση και αποτύπωση του “λελογισμένου” , γίνεται έτσι οδηγός για έναν οριακό δικαστικό έλεγχο συνταγματικότητας των επιλογών, αξιολογήσεων και σταθμίσεων της πολιτικής εξουσίας». Τέλος και μία άλλη προσέγγιση στο θέμα αυτό επιχειρεί και ο Θ. Δαλακούρας, ο οποίος ορίζει «*Η αναλογικότητα συνιστά το αποτέλεσμα αξιολογήσεως της σχέσης μεταξύ των εννόμων συμφερόντων που θίγονται από αυτήν, το οποίο προκύπτει υπό το πρίσμα της πραγματικής καταστάσεως – λαμβανομένης υπόψη της εντάσεως προσβολής ή άλλως της απαιτήσεως**

Αθήνα-Θεσσαλονίκη σελ.245 και Ορφανουδάκης Σαράντης Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ. 19
¹⁵ Βλ. υποσ. 4 σπ. <https://hephaestus.nup.ac.cy> Μανιτάκης Αντ., Καθηγητής Συντ.Δικαίου ΑΠΘ «Οι (αυτο)δεσμεύσεις του δικαστή από τον παρεμπόνοτα έλεγχο της (αντι)συνταγματικότητας των νόμων»

προστασίας των εν λόγω αντιτιθεμένων συμφερόντων- και επί τη βάσει μιας σχετικής προκριματικής κλίμακας ως κοινού πλαισίου αναφοράς»¹⁶

Ως συνέπεια των παραπάνω, προϋποθέσεις για να εκτιμηθεί η αρχή της αναλογικότητας είναι αφ' ενός ο εντοπισμός του εννόμου συμφέροντος ή συμφερόντων που απαιτούν την υλοποίηση της επεμβάσεως και αφετέρου του εννόμου συμφέροντος ή συμφερόντων που θίγονται από αυτή αλλά και να προσδιοριστεί η ένταση της προσβολής και του βαθμού προστασίας καθενός από τα προστατευόμενα αντιτιθέμενα συμφέροντα.

1.3. Η συνταγματική θεμελίωση της αρχής

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975/1986, καθιερώθηκε ρητά η τροποποίηση της αρχής του άρθρου 25 παρ. 1. Ειδικότερα, το αναθεωρημένο κείμενο ορίζει πως *«Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας»*.¹⁷

Από την παράθεση του ανωτέρω άρθρου, είναι πρόδηλο ότι η προσέγγιση του εννοιολογικού περιεχομένου της αρχής της αναλογικότητας έχει αφεθεί στον ερμηνευτή δικαίου, ήτοι το Δικαστικό Σώμα. Υπάρχουν κάποια εύλογα ερωτήματα για το πώς θα χρησιμοποιείτο η αρχή αλλά και για την κανονιστική πυκνότητα της διάταξης αυτής. Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, δεν μπορεί να αγνοηθεί πως η αρχή αυτή προκύπτει από το πραγματικό Σύνταγμα. Μπορεί να αναδειχθεί σε ένα θεσμικό μέσο αναζήτησης ανταγωνιστικών αξιών. Για το δεύτερο ερώτημα, αρκεί πως εφόσον η αρχή προέρχεται από το Σύνταγμα, δεν συνεπάγεται την έλλειψη

¹⁶Δαλακούρας Θ. Η Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού σελ.24 και 89, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1993.

Ορφανουδάκης Σαράντης, Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.19-21

¹⁷ <https://www.lawspot.gr> Άρθρο 25 παρ. 1 του Συντ.

κανονιστικής υποχρεωτικότητας. Αντίθετα, και μόνη η αυξημένη τυπική ισχύς του Συντάγματος είναι επαρκής λόγος για να διαπιστωθεί η εφαρμογή του. Το αναθεωρητικό εγχείρημα θέτει νέα δεδομένα, καθώς βασίστηκε στη βούληση του νομοθέτη σε μία λογική εκσυγχρονισμού αλλά και σε επιλογές, που στηρίχθηκαν σε νομικά κρίσιμες δεσμεύσεις ιστορικού, πολιτικού και δικαιοϊκού χαρακτήρα.¹⁸ Οι δεσμεύσεις αυτές επέβαλαν την ενσωμάτωση των θεμελιωδών αρχών και αξιών του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού και τις θεμελιώδεις αρχές και αξίες της «ευρωπαϊκής ενωσιακής τάξης» καθώς και των εννόμων τάξεων των Χωρών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχουν συμπεριλάβει την αρχή της αναλογικότητας, ως περιορισμό των περιορισμών των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Αξίζει να σημειωθεί πως το Δικαστήριο θεμελιώνει την αρχή της αναλογικότητας στο Σύνταγμα, η οποία θεωρητικά προέρχεται από την αρχή του Κράτους Δικαίου. Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Δυτικής Γερμανίας το 1965 και εν συνεχεία το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Δ.Ε.Κ.) το 1970 εφάρμοσαν την εν λόγω αρχή.¹⁹ Επισημαίνεται ότι με τη συνταγματοποίηση της η αρχή έχει αποκτήσει ιεραρχική υπεροχή στην έννομη τάξη.

Όπως έχει προαναφερθεί, η εν λόγω αρχή σχετίζεται άμεσα με την αρχή του Κράτους Δικαίου. Επιβάλλεται ωστόσο να διερευνήσουμε τις επί μέρους αρχές. Αρχικά, η αρχή διαφοροποιείται από την συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας, με την οποία είχε μία στενή σχέση. Όπως προνοεί και το άρθρο 4 παρ.1 Συντάγματος, «οι νομοθετικοί περιορισμοί οι οποίοι υπερβαίνουν το απολύτως αναγκαίο μέτρο είναι πρόδηλα αυθαίρετοι και ως τέτοιοι δεν παραβιάζουν μόνο την αρχή της αναλογικότητας αλλά και τη γενική αρχή της ισότητας, που απαγορεύει την αυθαιρεσία όλων των κρατικών οργάνων»²⁰. Η αρχή της αναλογικότητας καθορίζει το επιτρεπτό όριο περιορισμών σε συνάρτηση με το εκάστοτε θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα σε αντίθεση με την αρχή της ισότητας που είναι συνταγματικός κανόνας με αυτοτελές κριτήριο ελέγχου.

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών, ο δικαστικός έλεγχος νομιμότητας, η αρχή της καλής πίστης, της χρηστής διοίκησης κ.α. είναι αρχές που όπως έχει υποστηριχθεί αποτελούν ένα έρεισμα για την αρχή της αναλογικότητας. Επιβάλλεται να γίνει παραδεκτό πως και μεν

¹⁸ Τσάτσος Δ. Συνταγματικό Δίκαιο, Θεωρητικό Θεμέλιο, 1^{ος} Τόμος, Εκδ.Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1987,σελ.213 και Ορφανουδάκης Σαράντης Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.29

¹⁹ Δαγτόγλου Πρ. Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Ι,β έκδοση σελ. 353 Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998

²⁰ <https://www.lawspot.gr> Άρθρο 4 παρ. 1 Συντ.

προέρχεται από την αρχή του Κράτους Δικαίου , που κατά βάση προέρχεται από την οικονομία του συνόλου των διατάξεων του συντάγματος, άρα από την ίδια την αναλογικότητα. Έτσι γίνεται δεκτό πως η αρχή εμπεριέχεται στο σύνολο των συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως αναφερθήκαμε στο συνταγματικό δικαστήριο και με την συνταγματική αναθεώρηση του 2001, η αρχή της αναλογικότητας κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ.1 εδ. δ.²¹

Επιβάλλεται να αναφερθεί πως η αρχή της αναλογικότητας προϋποθέτει και σύγκρουση εννόμων αγαθών ή αξιών, οι οποίες αναγνωρίζονται και έχουν μία προστασία από την έννομη τάξη, πηγάζουν από ισόκυρους κανόνες δικαίου και έχουν αντιθετικό χαρακτήρα. Η σύμπτωση και των τριών προϋποθέσεων εξασφαλίζει την γνήσια ένταση μιας πραγματικής σύγκρουσης, εφόσον υπάρχει η ισορροπία του συστήματος των αντιτιθέμενων δυνάμεων , όπως η σύγκρουση αγαθού δημοσίου και ιδιωτικού συμφέροντος, ή η σύγκρουση δύο αντίρροπων δημοσίων συμφερόντων ή και ιδιωτικών. Σε όλες τις περιπτώσεις είναι αναγκαίο να υποχωρήσει το ένα από τα αντίρροπα ρεύματα χάριν της κοινωνικής ρύθμισης. Η εξυπηρέτηση του συγκεκριμένου εκάστοτε έννομου συμφέροντος συνιστά τον εγγύτερο σκοπό ενώ η εξισορρόπηση των αντιτιθέμενων δυνάμεων τον απώτερο σκοπό. Και για τους δυο σκοπούς επιλέγεται το περιοριστικό μέτρο που επιτελεί την λειτουργία μέσου για την πραγμάτωση του.

1.4.Περιεχόμενο της αρχής της αναλογικότητας

Στην νομολογία του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δυτικής Γερμανίας το 1965 η αναλογικότητα έγινε αντιληπτή υπό ευρεία (*lato sensu*) και στενή εννοία (*stricto sensu*).²² Η *lato sensu* αναλογικότητα διακρίνεται στις αρχές της προσφορότητας, αναγκαιότητας και συνάφειας του επιλεγέντος μέσου.²³ Η *stricto sensu* αναλογικότητα αντιπροσωπεύει την αναλογία μεταξύ του επιδιωκόμενου σκοπού και λαμβανόμενου μέτρου, καθώς προκύπτει από την στάθμιση μεταξύ προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού και εννόμου αγαθού που επιβάλλει την

²¹ <https://www.lawspot.gr> Άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντ.

²² Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου , Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.44-47

²³ Βλ. υποσ. 3 οπ. Μπάλτα Ευαγγελία Δ.Ν., Δικηγόρου, «Η αρχή της αναλογικότητας ως μεθοδολογικό και ερμηνευτικό εργαλείο στη δημοσιονομική δική περί καταλογισμού δημοσίων υπολόγων» (Δημοσιευμένο ως σχόλιο στην απόφαση ΕλΣυν Ολ. 4314/2013 στο περιοδικό ΕφημΔΔ 2/2014, Δ.175 ΕΠ) σελ.2 https://www.eap.gr/images/stories/pdf/2014_deo10_dp_series_26.pdf

προσβολή. Το Δικαστήριο ταυτίζει την έννοια με την αρχή της απαγόρευσης του υπέρμετρου και άλλοτε με την μη υπέρβασης των ακραίων ορίων. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο δεν κάνει την διάκριση με αποτέλεσμα να ελλοχεύουν κίνδυνοι συγχύσεως. Τα προβλήματα ανακύπτουν τόσο στον χώρο της νομολογίας όσο και στη θεωρία. Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν ταυτίζεται η αρχή της απαγόρευσης του υπέρμετρου με την *lato sensu* αναλογικότητα, ή αποτελεί γενική αρχή που περιλαμβάνει την αρχή της αναγκαιότητας και την *stricto sensu* αναλογικότητα με την αρχή της αναγκαιότητας. Η έλλειψη επικρατούσας ορολογίας γίνεται αντιληπτή στον γερμανικό χώρο, θεωρία και νομολογία. Αντίθετα, στην ελληνική νομολογία φαίνεται να επικρατεί η αρχή της αναλογικότητας και ειδικότερα η ορολογία *lato sensu* και *stricto sensu* στην γερμανική θεωρία. Ωστόσο, το ΣτΕ στην γενέθλιο για την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας απόφασή 2112/1984, δεν προβαίνει στην διάκριση αυτή, παρά το ότι για την εφαρμογή περιορισμών χρησιμοποιεί στοιχεία καταλληλότητας και αναγκαιότητας.

1.4.1. Η αρχή της προσφορότητας-καταλληλότητας

Η αρχή της προσφορότητας²⁴ απαντά στο ερώτημα αν το επιλεγέν μέσο είναι ικανό να υπηρετήσει τον εκάστοτε επιδιωκόμενο σκοπό, ή τον εγγύτερο σκοπό. Είναι μία ιδιότητα που συνδέεται με κάθε μέτρο αφού ένα απρόσφορο μέτρο θεωρείται εξ' αρχής ακατάλληλο και χωρίς σκοπό. Όπως προελέχθη, για να υφίσταται ένα πρόσφορο μέτρο, αρκεί η επίτευξη του σκοπού και όχι απαραίτητα η πραγμάτωση του. Αυτό είναι κάπως αμφιταλαντευόμενο διότι, ο νομοθέτης δεν μπορεί πάντα να επιλέξει το καταλληλότερο μέσο για την εκάστοτε υπόθεση, αφού εξάλλου υπεισέρχεται και ο υποκειμενικός παράγοντας. Πρόσφορο ή κατάλληλο με άλλα λόγια, είναι το μέτρο όταν με αυτό μπορεί να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, ή όταν θεωρείται ικανό για τον εκάστοτε σκοπό.

Το επίθετο «πρόσφορος,η,ο»²⁵ ετυμολογικά στην σύγχρονη απόδοση του αντίστοιχου της καθαρεύουσας «πρόσφορος,η,ο» είναι λέξη η οποία υφίσταται από την αρχαιότητα μέχρι

²⁴Ορφανουδάκης Σαράντης, Η αρχή της αναλογικότητας, ο.π. σελ.33

²⁵ <https://el.wiktionary.org/wiki>

σήμερα. Η αρχική σημασία της λέξης είναι χρήσιμος, ωφέλιμος και η συνεκδοχική της συμπίπτει με τη σημασία του επιθέτου της δημοτικής «κατάλληλος,η,ο»

1.4.2.Η αρχή της αναγκαιότητας

Η έρευνα της αναγκαιότητας²⁶ απαντά στο ερώτημα αν το πρόσφορο μέσο είναι λιγότερο επαχθές για τον επιδιωκόμενο σκοπό ως προς το έννομο αντίρροπο συμφέρον. Ένα μέτρο μπορεί να θεωρηθεί αναγκαίο όταν περιορίζει την άσκηση του ατομικού δικαιώματος λιγότερο από οποιονδήποτε άλλον περιορισμό. Σύμφωνα με την νομολογία του ΣτΕ, μία πράξη είναι αναγκαία εφόσον είναι ικανή να επιτύχει τον επιδιωκόμενο σκοπό και θεωρείτο ως το λιγότερο επαχθές. Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο υποστήριξε ότι ένα μέτρο είναι αναγκαίο «όταν δεν θα μπορούσε να επιλεγεί κάποιο άλλο, εξίσου αποτελεσματικό μέτρο, που θα περιόριζε όμως λιγότερο το ατομικό δικαίωμα». Επομένως, για να εφαρμοστεί η αρχή της αναγκαιότητας επιβάλλεται η ύπαρξη περισσότερων του ενός μέτρου, καθώς επίσης ταυτόχρονα, ελέγχεται και η προσφορότητα τους, η καταλληλότητα τους. Παρουσιάζουν βαθμό ελέγχου ως προς την κρίση «πρόσφορου ή μη» μέτρου, καθώς επίσης μπορεί να καταστεί δυνατή κατάργηση του ή πριν την έκδοση, ακόμα και στο μέλλον. Δηλαδή, αν κριθεί μελλοντικά η μη αναγκαιότητα των μέτρων που είχαν ήδη επιλεγεί, επιβάλλεται η κατάργηση τους στο μέλλον. Όσον αφορά, για το λιγότερο επαχθές μέτρο ορίζεται κατά μία άποψη, προς την ένταση προσβολής ατομικού συμφέροντος, κατά πόσο θα βλάψει ή θα θιγούν οι ιδιώτες αρνητικά από την επιβολή του μέτρου²⁷. Μία άλλη άποψη ορίζει πως αναγκαίο είναι το μέτρο που θίγει λιγότερο τον ιδιώτη και είναι λιγότερο επαχθές για τον ιδιώτη και το κοινωνικό σύνολο. Καλό θα είναι με βάση τις δύο απόψεις να στηριζόμαστε εξίσου και στις δύο, δηλαδή μεταξύ των πρόσφορων μέτρων να επιλέγεται το λιγότερο επαχθές για τον ιδιώτη και αν είναι εξίσου επαχθή να επιλέγονται τα μέτρα τα λιγότερα επαχθή για το κοινωνικό σύνολο. Ο έλεγχος αναγκαιότητας είναι διαφορετικός από τον έλεγχο αναλογικότητας, διότι στον πρώτο

²⁶Ορφανουδάκης Σαράντης, Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.34

²⁷Κοντόγιωργα – Θεοχαροπούλου, Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.42

έλεγχο πραγματοποιείται έλεγχος εναλλακτικών λύσεων ενώ στον δεύτερο στατική στάθμιση των αντίρροπων συμφερόντων.

1.4.3. Η αρχή της αναλογικότητας εν στενή εννοία

Η αρχή της αναλογικότητας εν στενή εννοία, ή *stricto sensu*²⁸ αναλογικότητα, ορίζει το μέτρο που επιλέγεται κάθε φορά, το οποίο θα ανταποκρίνεται στην ένταση της προσβολής του ατομικού δικαιώματος. Είναι λογικό να υφίσταται μία αντιπαράθεση μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού συμφέροντος.

Εάν το ατομικό δικαίωμα θίγεται ανεπανόρθωτα από κάποιο μέτρο που έχει ληφθεί, ενώ το δημόσιο έχει ένα όφελος από αυτήν την κατάσταση, έρχεται να το αντιμετωπίσει η *stricto sensu* αναλογικότητα και επεμβαίνει διορθωτικά περιορίζοντας το ληφθέν μέτρο χάριν της προστασίας του ιδιωτικού συμφέροντος.

Όσο πιο έντονη είναι η προσβολή, τόσο πιο σπουδαίο επιβάλλεται να είναι το δημόσιο αγαθό. Επίσης, με την εφαρμογή της *stricto sensu* αναλογικότητας, μειώνεται το δημόσιο συμφέρον, άρα εύλογος και αξιόλογος θα ήταν ο περιορισμός των ατομικών δικαιωμάτων ο οποίος αποβαίνει σε ωφέλεια και για το δημόσιο συμφέρον.

Η ανταπόκριση εν τέλει, του μέσου προς τους σκοπούς υπονοεί μια διαφορετική εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, αφού κρίσιμη είναι η στάθμιση κόστος-οφέλους επιβολής του περιοριστικού μέτρου. Για την στάθμιση, το καταλληλότερο ζεύγος μεγεθών που χρησιμοποιείται είναι του «μέσου-σκοπού». Σκοπός της ρύθμισης αυτής είναι να εξακριβωθούν οι συνταγματικές εγγυήσεις, ώστε να υπάρξει το δικαιότερο αποτέλεσμα.

---

²⁸Ορφανουδάκης Σαράντης, Η αρχή της αναλογικότητας ο.π. σελ.38-40

Κεφάλαιο 2^ο

Επιμέρους πτυχές εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας

2.1. Το πεδίο εφαρμογής

Η αρχή της αναλογικότητας έχει πάρει τον τίτλο μίας από τις σπουδαιότερες αρχές, συνταγματικά κατοχυρωμένες. Έρχεται να καταστήσει σαφές και με βάση την απορρέουσα διάθεση της πως υφίσταται δέσμευση σε νομοθετικό, εκτελεστικό και δικαιοδοτικό επίπεδο. Αυτό ορίζεται και στο άρθρο 1 παρ. 3 του Συντάγματος²⁹ στο οποίο θα αναφερθούμε αναλυτικά εν συνεχεία, - ορίζεται πως τμήμα της λαϊκής κυριαρχίας είναι και η αρχή της αναλογικότητας. Όλοι οι νόμοι, τυπικοί, καθώς επίσης και οι πράξεις από τα εκτελεστά όργανα της διοικήσεως, αλλά και μέτρα που λαμβάνονται μέσω της δικαστικής οδού, άρθρο 82 παρ.2, επιβάλλονται να εναρμονίζονται με βάση αυτήν την αρχή³⁰.

Ως συνέπεια, γίνεται ολοφάνερο πως για να γίνει ο έλεγχος της αναλογικότητας περνάει από κάποια στάδια. Αρχικά, κρίνεται και εξετάζεται ο τυπικός νόμος ο οποίος εάν κριθεί αντισυνταγματικός, όμοια αντισυνταγματική κρίνεται και η σχετική πράξη η οποία έχει θεσπιστεί βάσει αυτού. Αντιθέτως, αν πάρουμε την θετική πλευρά και κατεύθυνση, δηλαδή αν είναι συνταγματικός ο νόμος, τότε εξετάζονται τα επιβαλλόμενα στο νόμο μέτρα αν είναι αναγκαία, πρόσφορα και αναλογικά.

2.1.1. Η δέσμευση σε νομοθετικό επίπεδο

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 του Συντάγματος, «Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα», κατοχυρώνεται η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και η επιταγή της άσκησης όλων των εξουσιών με βάση την αρχή της αναλογικότητας, η οποία ορίζεται από το Σύνταγμα και έτσι πραγματώνεται η δέσμευση της

²⁹ <https://www.lawspot.gr> άρθρο 1 παρ. 3 του Συντ.

³⁰ <https://www.lawspot.gr> άρθρο 82 παρ. 2 του Συντ.

σε νομοθετικό επίπεδο. Ο νομοθέτης όντας ρυθμιστής των κοινωνικών σχέσεων και της ιδιωτικής αυτονομίας, έχει την υποχρέωση να απέχει από τις οποιοσδήποτε εναντιωμένες ως προς τις ρυθμίσεις επιλογές και επιβάλλεται να είναι σε θέση να βάζει έναν στόχο σε περιορισμό του ατομικού συμφέροντος.³¹

Επιπροσθέτως, εκτός του ότι είναι ρυθμιστής των κοινωνικών σχέσεων, θεσπίζει και κανόνες δικαίου και πάλι έρχεται να αποτελέσει την βάση του έργου του η αρχή της αναλογικότητας, βασιζόμενος στην ασφάλεια του δικαίου και στον έλεγχο που ορίζεται.³²

2.1.2. Η δέσμευση σε εκτελεστικό επίπεδο

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 του Συντάγματος ορίζεται επίσης και η δέσμευση της εκτελεστικής εξουσίας από την αρχή της αναλογικότητας. Το όργανο της εκτελεστικής λειτουργίας, η Διοίκηση καθώς επίσης όταν τα εκτελεστικά της όργανα, έχουν το δικαίωμα με βάση τον νόμο να ενεργούν με διακριτική ευχέρεια. Πραγματώνεται όπως και σε άλλα στάδια ο έλεγχος αλλά εδώ γίνεται πιο εντατικοποιημένος διότι, ελέγχεται και η νομοθετική διάταξη της διακριτικής ευχέρειας αλλά και ο έλεγχος της αναλογικότητας ως προς την ενέργεια της Διοικήσεως.

Η εν λόγω αρχή ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει και όταν η Διοίκηση εκδίδει κανονιστικές πράξεις οριζόμενες από το Σύνταγμα.

2.1.3. Η δέσμευση σε δικαστικό επίπεδο

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 του Συντάγματος αλλά και σε συνδυασμό με το άρθρο 87 παρ. 2 « Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με διατάξεις που έχουν τεθεί κατά την κατάλυση του Συντάγματος », γίνεται η δέσμευση της αρχής της αναλογικότητας

³¹ Βλ. υποσημ 27 σελ. 20

³² Δαλακούρας Θ. Η αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού ο.π. σελ.160

σε δικαστικό επίπεδο, αναδεικνύομενη μέσω του ελέγχου νομιμότητας και της εκτελεστικής εξουσίας κατά την άσκηση δραστηριοτήτων.³³

Η εν λόγω αρχή περιορίζει την διακριτική ευχέρεια των δικαστών, εφόσον ο έλεγχος γίνεται και σε ποινικό επίπεδο, για τα περιοριστικά μέτρα που θα επιβάλλει στον κατηγορούμενο για παράδειγμα. Ως συνέπεια, ορίζεται πως το δικαστήριο επιβάλλει μία ποινή η οποία να είναι ανάλογη της πράξης που έχει τελεσθεί, διότι αντιθέτως αν κριθεί δυσανάλογη, η απόφαση της ποινής δεν θα θεωρείται νόμιμη και με βάση την επιβολή της εκάστοτε ποινής.

2.2. Η αρχή της αναλογικότητας στο διοικητικό δίκαιο

Η αρχή της αναλογικότητας στο διοικητικό δίκαιο αποτελεί στοιχείο της νομιμότητας που διέπει κάθε ενέργεια.³⁴ Έχοντας ως κριτήριο αυτή την αρχή, οριοθετείται η νομοθετική εξουσιοδότηση καθώς αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την θέσπιση διοικητικών πράξεων. Το επαχθές μέτρο που επιβάλλεται στον διοικούμενο με την διοικητική πράξη πρέπει να είναι ανάλογο και με το δημόσιο συμφέρον ή ιδιωτικό.

2.3. Η αρχή της αναλογικότητας στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο

Το Ενωσιακό Δίκαιο, πρώην αποκαλούμενο ως κοινοτικό δίκαιο, στηρίζεται τόσο στο γραπτό δίκαιο όσο και στις άγραφες γενικές αρχές του δικαίου. Οι τελευταίες ορίζονται όσες δεν έχουν δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα, αλλά προκύπτουν από το γενικό περιεχόμενο του ανωτέρου δικαίου που είναι καταγεγραμμένο στις Συνθήκες, τους Κανονισμούς και τις Οδηγίες. Σύμφωνα με το άρθρο 288 παρ.2 ΣυνΛΕΕ³⁵, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα διέπεται από τις γενικές αρχές του δικαίου, εκ των οποίων είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών. Οι γενικές αρχές

³³ Συνδυασμός των δύο άρθρων 1 παρ. 3 και 87 παρ. 2 του Συντ.

³⁴ Σπηλιωτόπουλος Π. Επαμεινώνδας, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου II, σελ.532-533, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2001

³⁵ <http://www.europarl.europa.eu> Συνθήκη της Λισαβόνας 2009, η ΣΕΚ έχει γίνει με την αναθεώρηση των Συνθηκών 2009 ΣΛΕΕ, όπως επίσης και το ΔΕΚ σε ΔΕΕ.

των κρατών μελών γίνονται υιοθέτηση του Κοινοτικού Δικαίου, προερχόμενες από τον γραπτό ή άγραφο δίκαιο. Για να πραγματοποιηθεί η ενσωμάτωση και η υιοθέτηση παράλληλα, είναι σύνηθες φαινόμενο στον τομέα της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων. Το ΔΕΕ³⁶ κάνει δεκτό πως η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων ανήκει στο εσωτερικό των κρατών μελών. Η εξεταζόμενη αρχή προέρχεται από το γερμανικό διοικητικό δίκαιο και έχει ενσωματωθεί σε πάγια νομολογία του ΔΕΕ, καθώς το περιεχόμενο της είναι το ίδιο και σε εθνικό επίπεδο.

2.4. Η αρχή της αναλογικότητας και η λειτουργία του νομοθέτη και της διοίκησης

Ερευνώντας το πεδίο εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας δεν υποχρεώνει μόνο τον νομοθέτη ή την διοίκηση να την τηρήσει. Αντιθέτως, γεννάται η υποχρέωση της τήρησης της αρχής για κάθε κρατικό όργανο να την ασκεί.

Όπως ορίζεται και στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος, ως τον περιορισμό των περιορισμών των συνταγματικών δικαιωμάτων, οι οποίοι μπορούν να επιβληθούν και εφόσον προβλέπεται από το Σύνταγμα ή με εξουσιοδότηση. Εμφανίζεται στην πρώτη γραμμή δράσης το τεκμήριο υπέρ του νομοθέτη να επιβάλλει τους περιορισμούς στα συνταγματικά δικαιώματα. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, το τεκμήριο υπέρ της διοίκησης ιδρύεται στο μέτρο που εξουσιοδοτείται από τον κοινό νομοθέτη στην επιβολή περιορισμών σε συνταγματικά δικαιώματα με γενικούς και αφηρημένους κανόνες δικαίου.

Εκτιμώντας τα ανωτέρω, η αρχή της αναλογικότητας δεσμεύει στη δράση τον νομοθέτη και τη διοίκηση καθώς διαθέτουν διακριτική ευχέρεια. Όσο εκτενέστερη είναι η εξουσία τους, τόσο εντονότερη δέσμευση υπάρχει στις επιλογές τους ως προς τον έλεγχο, αν το μέτρο είναι κατάλληλο, αναγκαίο και υπάρχει εύλογη σχέση με τον σκοπό. Με βάση αυτό η αρχή της αναλογικότητας δεσμεύει μόνο τον νομοθέτη.³⁷

Ωστόσο το άρθρο του Συντάγματος περί την αρχή της αναλογικότητας, άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ', δεν αφήνει περιθώρια άλλης ερμηνείας και με την αναθεώρηση του Συντάγματος, ο νομοθέτης θα ήταν υποχρεωμένος στην τήρηση της αρχής σε σχέση με ένα εύλογο αντίβαρο της εξουσίας.

³⁶ <http://eur-lex.europa.eu>

³⁷ Ορφανουδάκης Σαράντης, Η αρχή της αναλογικότητας, ο.π. σελ.43-45

Έτσι ακριβώς, συμβαίνει και με την διοίκηση, όταν δρα κανονιστικά, υπάρχει η υποχρέωση εφαρμογής της αρχής, αφού η νομοθετική εξουσιοδότηση συνεπάγεται με την αρχή της αναλογικότητας, στο μέτρο όπου ορίζεται, σε αντίθεση με την έκδοση ατομικής διοικητικής πράξης.

Κεφάλαιο 3^ο

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων

3.1. Εισαγωγή στην πορεία των προσωπικών δεδομένων

Η 8^η Ευρωπαϊκή ημέρα των προσωπικών δεδομένων έγκειται στις 28 Ιανουαρίου 2014. Η συνταγματική αναφορά της προστασίας των προσωπικών δεδομένων χωρίζεται σε δύο περιόδους. Η πρώτη περίοδος σχετίζεται με την εισαγωγή σε επίπεδο κοινής νομοθεσίας ή αυξημένης τυπική ισχύος βάσει του άρθρου 25 παρ.1 του Συντάγματος και η δεύτερη περίοδος ξεκινά με την ρητή κατοχύρωση του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο Σύνταγμα, με το άρθρο 9Α .

Όσον αφορά την πρώτη περίοδο, ξεκινά με την θέσπιση του Ν.2068/1992³⁸ ο οποίος επικύρωσε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση της 28^{ης} Ιανουαρίου 1981 για την «προστασία των ατόμων από την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών», γνωστής και ως Σύμβαση 108. Άρχισε να ισχύει στην Ελλάδα από την 1^η Ιανουαρίου 1995, η οποία καθιέρωσε ένα ατελές καθεστώς προστασίας των προσωπικών πληροφοριών. Ολοκληρώθηκε με την θέσπιση του Ν.2472/1997³⁹ «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», ο οποίος εναρμονίζει το εσωτερικό δίκαιο με την Οδηγία 95/46/ΕΚ⁴⁰ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Κάποιες συνταγματικές αναφορές της προστασίας των προσωπικών δεδομένων την περίοδο εκείνη ήταν τα άρθρα 2 παρ.1 , 5 παρ.1 , 9 παρ.1 και 19 του Συντάγματος 1975/1986.

Το 2001, με την αναθεώρηση του Συντάγματος, (Ψήφισμα της 6^{ης} Απριλίου 2001) προστέθηκε το άρθρο 9Α , το οποίο εναρμονίζει ένα σημαντικό και ιδιαίτερο δικαίωμα για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, συλλογή-επεξεργασία και χρήση αυτών.

³⁸ <https://www.e-nomothesia.gr> Ν.2068/1992 (ΦΕΚ.118/Α/9-7-1992)

³⁹ <http://www.dpa.gr> Ν.2472/1997

⁴⁰ <http://eur-lex.europa.eu> Οδηγία 95/46/ΕΚ

Η συνταγματική θεμελίωση της εν λόγω προστασίας, λοιπόν, έρχεται να συμπληρώσει το άρθρο 9Α του Συντάγματος 1975/1986/2001, «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.».⁴¹ Η διατύπωση του άρθρου 9Α του Συντάγματος αναπαράγει την ορολογία που έχει υιοθετήσει η ειδική κοινή νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Επειδή με τον Ν.2472/1997 εισήχθη στο επίπεδο της κοινής εσωτερικής νομοθεσίας ένα σύνολο νέων νομικών όρων, ο εθνικός νομοθέτης όπως και ο κοινοτικός, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Οδηγίας 95/46, προβλέπει έναν κατάλογο που βάζει ένα όριο στο νόημα του περιεχομένου του δικαιώματος. Αποτελεί την πράξη προσαρμογής της ελληνικής έννομης τάξης στην κοινοτική Οδηγία 95/46/ΕΚ.

Η Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία αυτών» ψηφίσθηκε στις 24-10-1995.⁴² Σκοπός της είναι η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα της προστασίας δεδομένων, ούτως ώστε να εξαλειφθούν τα εμπόδια και να αποτραπούν οι εκάστοτε διαφορές ως προς την κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Στόχος της ήταν και είναι να προστατευτεί στο ανώτερο σημείο η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και νυν Ευρωπαϊκή Ένωση, σε βαθμό όπου θα υπάρχει η βελτίωση στην εφαρμογή και καθιέρωση των όσα διατυπώθηκαν στην Οδηγία από τα κράτη-μέλη.⁴³ Η Οδηγία επιβάλλεται να υιοθετηθεί από τα κράτη μέλη διότι είναι δεσμευτική, σύμφωνα με το άρθρο 189 παρ.3 Συνθήκης Ευρωπαϊκής Κοινότητας, σχετικά με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αλλά αφήνεται στην διακριτική τους ευχέρεια η επιλογή του μέσου. Κατά την μεταφορά των διατάξεων της στο εσωτερικό δίκαιο ο Έλληνας νομοθέτης έκανε χρήση της διακριτικής ευχέρειας, εφόσον ο ν.2472/97 είχε αφήσει κάποια κενά. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΕΕ οι διατάξεις του εθνικού δικαίου πρέπει να εναρμονίζονται με το γράμμα της οδηγίας.⁴⁴ Το ΔΕΕ καθιέρωσε την αρχή της υπεροχής με την απόφαση Costa κατά Enel της 15^{ης} Ιουλίου 1964. Στην εν λόγω απόφαση αναφέρει ότι το δίκαιο που απορρέει από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα

⁴¹ <https://www.lawspot.gr> Άρθρο 9^Α

⁴² Βλ. υπ. 38 ο.π. <http://eur-lex.europa.eu>

⁴³ Ιγγλεζάκης Δ. Ιωάννης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, Εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, σελ.41-42

⁴⁴ Απόφαση Δικαστηρίου Costa κατά Enel-15/7/1964 <http://curia.europa.eu>

ενσωματώνεται στα νομικά συστήματα των κρατών μελών, τα οποία υποχρεούνται να το σέβονται. Επομένως, το ευρωπαϊκό δίκαιο υπερέχει των εθνικών δικαίων. Αξίζει να σημειωθεί πως το άρθρο 1 παρ.1 της οδηγίας υιοθετεί την διασφάλιση και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και δικαιωμάτων φυσικών προσώπων, κυρίως της ιδιωτικής ζωής σχετικά με τον σκοπό της διάταξης.⁴⁵

Το άρθρο 2 «Ορισμοί» του Ν.2472/1997 εισάγει πλάσματα δικαίου, σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η διάταξη του άρθρου 2 είναι απαραίτητη στο μέτρο που πορεύεται μαζί με τα άρθρα 1 και 3, καθώς προορίζονται μαζί ως προς το συνταγματικό πλαίσιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.⁴⁶

3.2. Ορισμός των προσωπικών δεδομένων

Ο καινοτόμος όρος που εισάγεται με το Νόμο είναι αυτός των *δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα*, όρος που χρησιμοποιείται με τους ταυτόσημους όρους. Στο άρθρο 2 του ν. 2472/1997 ορίζει πως *«κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων, δεν λογίζονται ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν πλέον να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων.»*

Έχει δοθεί έναυσμα από την ορολογία της πληροφορικής με την χρήση του όρου “data”, δεδομένα στην ελληνική. Το αγγλοσαξονικό ουσιαστικό “data” ορίζεται από το ρήμα “do” και αποδίδει το στοιχείο της μεταβίβασης και από το αρχαιοελληνικό ρήμα «δίδωμι». Πληροφορία δεδομένη είναι η πληροφορία που έχει παρασχεθεί ως προς την καταχώρηση αυτής, στην λεγόμενη αποθήκευση. Η νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων σε αντίθεση με την ηλεκτρονική επεξεργασία έχει ως αφετηρία τα «προσωπικά δεδομένα» καθώς για την καταγραφή δεν είναι σημαντικός και απαραίτητος κρίκος η καταχώρηση σε αρχείο υπολογιστή αλλά η αποτύπωση και η καταγραφή της πληροφορίας, αλλά και γενικότερα η επεξεργασία της χωρίς καταγραφή για π.χ. όταν γίνεται αναμετάδοση της εικόνας σε απευθείας Εσφαλμένη και αντίθετη η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα 132/2001

⁴⁵Ιγγλεζάκης Δ. Ιωάννης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. σελ.43-45

⁴⁶ Βλ. υπ. 38 ο.π <http://www.dpa.gr> Ν.2472/1997

«Δεδομένα ήχου και εικόνας που συλλέγονται από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για τη νομιμότητα της επεξεργασίας των οποίων είναι αρμόδια η Αρχή εφόσον καταχωρούνται σε αρχείο.» Η επεξεργασία με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης είναι αυτοματοποιημένη. Έτσι συνάγεται ότι προσωπικό δεδομένο είναι οποιαδήποτε πληροφορία που αφορά ένα συγκεκριμένο άτομο, «το άτομο πληροφορίας». Στον Νόμο και στο Σύνταγμα ο όρος δεν υπάρχει ως «προσωπικό δεδομένο» ενικού αριθμού, αλλά πληθυντικού αριθμού «προσωπικά δεδομένα». Ο νομοθέτης το επινόησε κατά την λογική και την ορθή του μετέπειτα πορεία του όρου, ως «προσωπικά δεδομένα», διότι δεν νοείται καταγραφή ενός μεμονωμένου στοιχείου της προσωπικότητας. Κάθε μεμονωμένο δεδομένο είναι προσωπικό όταν αφορά ένα στοιχείο προσδιορισμού του προσώπου στο οποίο αναφέρεται, π.χ. μία διεύθυνση κατοικίας θα χαρακτηριστεί προσωπικό δεδομένο όταν συνδεθεί με το ονοματεπώνυμο του ατόμου που κατοικεί σε αυτό, το υποκείμενο του προσωπικού δεδομένου. Εδώ έρχεται να συνδεθεί και ο πληθυντικός αριθμός του όρου, επιβάλλεται να υπάρχουν δύο στοιχεία κάθε φορά, το στοιχείο-δεδομένο αναφοράς και του προσδιορισμού του υποκειμένου.

Ο Νόμος ορίζει πως προσωπικά δεδομένα, δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι οι πτυχές της προσωπικότητας φυσικού προσώπου, οι οποίες αποφαίνονται από το υποκείμενο των δεδομένων και από την επεξεργασία τους. Σε αυτόν τον όρο, «περιλαμβάνονται και αυτά τα οποία χρησιμοποιούνται συνήθως για τον προσδιορισμό της ταυτότητας του προσώπου. Με το σύνθημα προσδιοριστικό της ταυτότητας ενός προσώπου, το όνομα, μπορούν να εξομοιωθούν ο αριθμός της κοινωνικής ασφάλισης, ο αριθμός δελτίου ταυτότητας, ο αριθμός πελάτη και άλλα στοιχεία. Ως στοιχεία που δηλώνουν την ταυτότητα ενός προσώπου έχουν γίνει αποδεκτά και νομιμοποιητικά στοιχεία που αποδίδονται σε πρόσωπα ή επιλέγονται από αυτά (κωδικός αναγνώρισης ή πρόσβασης, PIN, κ.α.)⁴⁷. Η έννοια του δεδομένου σε παραλληλισμό με την έννοια της πληροφορίας, διαφοροποιείται. Ενέχει και υιοθετεί το στοιχείο μία επιπρόσθετη νοηματικής αξίας.⁴⁸ Ο Νόμος όμως έχει εξισώσει την έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς οποιαδήποτε πληροφορία που έχει ως σημείο αναφοράς το υποκείμενο των δεδομένων, δηλαδή το φυσικό πρόσωπο, του οποίου η ταυτότητα ή είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί με βάση

⁴⁷Λίλιαν Μήτρου, Προστασία Προσωπικών Δεδομένων, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, Αθήνα 2002, σελ.452

⁴⁸Λίλιαν Μήτρου, Προστασία Προσωπικών Δεδομένων, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων, ο.π. σελ.448

κάποια στοιχεία που χαρακτηρίζουν την υπόσταση και την ύπαρξή του , όσον αφορά την βιολογική, φυσική, ψυχική, οικονομική, κοινωνική, πολιτική ή πολιτιστική άποψη.

Κορμός της προστασίας των δεδομένων στην χώρα μας είναι ο Ν.2472/97. Θεσμοθετείται ένα σαφές κανονιστικό πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων, το οποίο παρέχει κανόνες ουσιαστικούς , οργανωτικούς και κυρωτικούς. Στόχος του νομοθέτη στον νόμο κορμό δεν είναι μόνο η προστασία της ιδιωτικής ζωής του ατόμου αλλά και η προστασία της προσωπικότητας. Αναφερόμαστε στο *δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής* που είναι κατά βάση ένα αμυντικό συνταγματικό δικαίωμα. Αποτελεί τον βασικό πυρήνα της προστασία του ιδιωτικού βίου. Στο Σύνταγμα μας , η ιδιωτική ζωή προστατεύεται με βάση τη διάταξη του άρθρου 9 παρ.1 εδαφ. Β. Συντ. , όπως ορίζει «*η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη.*» Καλύπτει όλες τις πλευρές σχετικά με την ιδιωτική σφαίρα του ατόμου με εξαιρέσεις το άσυλο , την ελευθερία της επικοινωνίας και σχετικά με τη θρησκευτική συνείδηση. Υπάρχει το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής όπως αναφέρεται στο Σύνταγμα άρθρο 9 παρ.1 εδ. β ⁴⁹ , πως κάθε δικαίωμα του ανθρώπου επιβάλλεται να διατηρεί έναν πυρήνα στην ζωή του. Ως επί το πλείστον, το να υφίσταται η προστασία προσωπικών δεδομένων ως επέκταση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής να μην απορρέει από το Σύνταγμα αλλά διακυβεύεται και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής μαζί με το πώς θα αναπτυχθεί η προσωπικότητα καθενός. Δικαίωμα του κάθε ατόμου είναι να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και αυτό απορρέει από το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης πληροφοριών.

Ένα άλλο δικαίωμα που υφίσταται στο συνταγματικό πλαίσιο των προσωπικών δεδομένων είναι το *δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού*⁵⁰. Σύμφωνα με το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας (15.12.1983) ορίζει πως «*συνίσταται στη δυνατότητα του ατόμου να αποφασίζει και να συμπροσδιορίζει πότε και υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατή η επεξεργασία των πληροφοριών που το αφορούν.*» Το κράτος δεν πρέπει να επεμβαίνει σε έλεγχο στον εκάστοτε προσωπικό χώρο κάθε ατόμου, διότι πρέπει να αναπτύξει ελεύθερα την προσωπικότητα του. Ο αυτοκαθορισμός- μία έννοια που ορίζει μέσα της την αξιοπρέπεια του ατόμου ως μέλους μιας δημοκρατικής κοινωνίας και το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της

⁴⁹ <http://www.teilam.gr/nomothesia/Syntagma.pdf>

⁵⁰Ιγγλεζάκης Δ. Ιωάννης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. σελ.51

προσωπικότητας⁵¹- και η αυτονομία του ατόμου έχει προϋπόθεση το να εκφράζει ελεύθερα το άτομο την προσωπικότητα του και να πράττει μόνος του τις ενέργειές του και να καθορίζει την καθημερινότητα του και γενικώς το πώς θα συναναστρέφεται και στο πώς θα συλλέγει τις πληροφορίες που τον ενδιαφέρουν. Σχετικά με το περιεχόμενο αυτού του δικαιώματος, επιβάλλεται να εξασφαλισθεί η λειτουργία μιας ελεύθερης και δημοκρατικής κοινωνίας. Έτσι αποκτά έντονη κοινωνική διάσταση. Το δικαίωμα αυτό δεν σημαίνει πως θα έχει την απόλυτη κυριαρχία του ατόμου στις προσωπικές του σχέσεις διότι απεικονίζονται σε μια κοινωνική πραγματικότητα και δεν συνιστά ένα ανεξάρτητο δικαίωμα αλλά μια πτυχή του δικαιώματος για την προστασία της ιδιωτικής ζωής (right of privacy).⁵²

Τέλος, στο αναθεωρημένο Σύνταγμα 2001, η διάταξη του άρθρου 9 παρ.1 συμπληρώνεται από τη διάταξη του άρθρου 9Α , σχετικά με το δικαίωμα προστασίας από την συλλογή , επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων, με ηλεκτρονικά μέσα. Αυτό ορίζεται και στο άρθρο 3 παρ.2 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης υπ' αριθμ. 108/1981⁵³ και από την Οδηγία 95/46/ΕΚ⁵⁴ – άρθρο 3 παρ.1- εκτείνεται σε κάθε μορφή επεξεργασίας δεδομένων με την βοήθεια ηλεκτρονικών και συμβατικών μέσων. Το δικαίωμα της προστασίας προσωπικών δεδομένων είναι ένα αμυντικό-ατομικό δικαίωμα που διαφοροποιείται από το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, καθιερώνεται στις θεμελιώδεις ελευθερίες, και κυρίως στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής. Το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού αναπτύσσει κανονιστική ισχύ σε σχέση με την προστασία του ιδιωτικού βίου. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων υπερβαίνει τη διάκριση μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας. Φορείς του δικαιώματος είναι όλοι οι Έλληνες πολίτες και αλλοδαποί λόγω της μη διάκρισης των ατόμων. Αποδέκτες είναι οι φορείς δημόσιας εξουσίας, το Κράτος και άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και ιδιωτικού-εκ των οποίων ασκούν δημόσια εξουσία.⁵⁵ Το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου και της προστασίας της προσωπικότητας δεν προστατεύεται μόνο όταν παραβιάζεται. Αποτελείται από ένα σύμπλεγμα αρχών , κανόνων , δικαιωμάτων και εγγυήσεων σε σχέση με την επεξεργασία

⁵¹Μήτρου Λίλιαν , Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, σελ.40, Εκδ. άκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη , 2012

⁵²Ιγλεζάκης Δ. Ιωάννης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, Εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002, σελ.51-55

⁵³ <http://www.europarl.europa.eu> Σύμβαση 108/28-1-1981 «Β. Κύριες νομοθετικές πράξεις για την προστασία των δεδομένων...{2.Συμβούλιο της Ευρώπης..2^α. Η Σύμβαση 108 του 1981}

⁵⁴ Βλ. υπ. 38 ο.π. <http://eur-lex.europa.eu>

⁵⁵Ιγλεζάκης Δ. Ιωάννης, Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. σελ.56-61

προσωπικών δεδομένων. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ανήκει στην κατηγορία των νέων δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το αναθεωρημένο Σύνταγμα. Πριν την αναθεώρηση γίνονταν δεκτή η τριτενέργεια καθώς υπαγορεύεται από τον διφυή χαρακτήρα των διατάξεων 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1. Η ρητή συνταγματική αναθεώρηση υπάγεται στο άρθρο 25 παρ.1 και της μέσω αυτής προστασίας του ατόμου.⁵⁶

3.2.1.Δικαίωμα Ενημέρωσης

Το άρθρο 11 παρ. 3 του Ν.2472/1997⁵⁷ περί της «Προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» περιέχει έναν αυστηρό κανόνα υποχρέωσης ως προς την ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων πριν από την ανακοίνωση σε τρίτους. Όπως ορίζεται στο άρθρο αυτό *«ο υπεύθυνος επεξεργασίας-άρθρο 2, οποιοσδήποτε καθορίζει τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα φυσικό πρόσωπο ή νομικό, δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή άλλος οργανισμός,- οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, να ενημερώνει με τρόπο πρόσφορο και σαφή το υποκείμενο για τα εξής τουλάχιστον στοιχεία, α) την ταυτότητα του και την ταυτότητα του τυχόν εκπροσώπου του, β) τον σκοπό επεξεργασίας, γ) τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων και δ) την ύπαρξη του δικαιώματος πρόσβασης. Εάν για την συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ο υπεύθυνος επεξεργασίας ζητεί την συνδρομή του υποκειμένου, οφείλει να το ενημερώνει ειδικώς και εγγράφως για τα στοιχεία της παρ.1 του παρόντος άρθρου καθώς και για τα δικαιώματα του,. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας γνωστοποιεί στο υποκείμενο εάν υποχρεούται ή όχι να παράσχει τη συνδρομή του, με βάση ποιες διατάξεις, καθώς και για τις τυχόν συνέπειες της αρνήσεως του.»* Οι μόνες εξαιρέσεις είναι τα δημόσια πρόσωπα, όταν η συλλογή των δεδομένων γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς και περιπτώσεις στις οποίες η Αρχή έχει δώσει την άδεια της - άρθρο 11 παρ. 4 *«Με απόφαση της Αρχής, μπορεί να αρθεί εν όλω ή εν μέρει η υποχρέωση ενημέρωσης, σύμφωνα με τις παρ. 1 και 3 του παρόντος άρθρου, εφ' όσον η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη*

⁵⁶Μήτρου Λίλιαν, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ο.π. σελ.43-46

⁵⁷ Βλ. υπ.38 ο.π. <http://www.dpa.gr> Ν.2472/1997

διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Σε επείγουσες περιπτώσεις η άρση της υποχρέωσης μπορεί να γίνει με προσωρινή, άμεσα εκτελεστή από φάση του Προέδρου, ο οποίος πρέπει να συγκαλέσει την Αρχή για την έκδοση οριστικής απόφασης επί του θέματος.» Παρατηρούμε πως το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει ενημέρωση του υποκειμένου «για την ανακοίνωση πριν από αυτούς», αλλά επιτρέπει η ενημέρωση αυτή να γίνεται μέχρι και την συντέλεση της ίδιας της ανακοίνωσης. Το χρονικό περιθώριο είναι ευρύτερο και χωρίς τυπική διαμεσολάβηση μιας άδειας ανεξάρτητης αρχής. Η παρ. 3 του συγκεκριμένου άρθρου είναι ασαφής και συμπληρωματική της παρ.1. Επίσης, η Αρχή επιτρέπει την άρση των υποχρεώσεων ενημέρωσης αποκλειστικά και μόνο για λόγους εθνικής ασφάλειας και διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων.⁵⁸

3.2.2.Δικαίωμα Προσβάσεως

Το δικαίωμα πρόσβασης, ορίζεται στο άρθρο 12⁵⁹ του ανωτέρω νόμου, «1. Καθένας έχει δικαίωμα να γνωρίζει εάν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν αποτελούν ή αποτέλεσαν αντικείμενο επεξεργασίας. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει υποχρέωση να του απαντήσει εγγράφως. 2. Το υποκείμενο των δεδομένων-άρθρο 2, το φυσικό πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή να εξακριβωθεί, δηλαδή μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως, ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του από άποψη φυσική, βιολογική, ψυχική, οικονομική, πολιτιστική, πολιτική ή κοινωνική- έχει δικαίωμα να ζητεί και να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τις ακόλουθες πληροφορίες πως όλα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, τους σκοπούς επεξεργασίας, την εξέλιξη της και την λογική της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας. Το δικαίωμα μπορεί να ασκείται από το υποκείμενο των δεδομένων και με τη συνδρομή ειδικού. 3. Ασκούνται με την υποβολή της σχετικής αίτησης στον υπεύθυνο επεξεργασίας και ταυτόχρονη καταβολή χρηματικού ποσού. Το ποσό αυτό επιστρέφεται στον αιτούντα εάν το αίτημα διόρθωσης ή διαγραφής κριθεί βάσιμο. 4. Εάν δεν απαντήσει ο υπεύθυνος εντός δεκαπέντε ημερών ή η απάντησή του δεν είναι ικανοποιητική, τότε το υποκείμενο έχει δικαίωμα να προσφύγει στην

⁵⁸Αρμαμέντος Δ.Παναγιώτης, Προσωπικά Δεδομένα ο.π. σελ.126-127

⁵⁹Βλ. υπ.38 ο.π <http://www.dpa.gr> N.2472/1997

Αρχή. 5. Με απόφαση της Αρχής, ύστερα από αίτηση του υπευθύνου, η υποχρέωση πληροφόρησης, μπορεί να αρθεί. 6. Δεδομένα που αφορούν την υγεία γνωστοποιούνται στο υποκείμενο μέσω ιατρού.»

Τα κράτη μέλη εγγυώνται στα πρόσωπα στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα το δικαίωμα να λαμβάνουν από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας, ελεύθερα και απεριορίιστα, την επιβεβαίωση σχετικά με την επεξεργασία ή μη των δεδομένων, την γνωστοποίηση σχετικά με την προέλευση, την ενημέρωση σχετικά με την λογική που υφίσταται στην αυτοματοποιημένη επεξεργασία τους, την διόρθωση και την διαγραφή τους και τέλος, την κοινοποίηση σε τρίτους που έχουν ανακοινωθεί τα δεδομένα. Είναι άμεσης εφαρμογής και ενέχει και ασφάλεια του δικαίου. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να παράσχει πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα και να ενημερώσει το υποκείμενο.⁶⁰

3.2.3.Δικαίωμα Αντιρρήσεως

Δικαίωμα Αντιρρήσεως ορίζεται στο άρθρο 13 του Ν.2472/97⁶¹ ως «1. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα ν προβάλλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν. Οι αντιρρήσεις απευθύνονται εγγράφως στον υπεύθυνο επεξεργασίας και πρέπει να περιέχουν αίτημα για συγκεκριμένη ενέργεια, όπως διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση ή διαγραφή. Έχει την υποχρέωση να απαντήσει εγγράφως επί των αντιρρήσεων μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε ημερών. Στην απάντηση του οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο για τις ενέργειες στις οποίες πρόβη ή, ενδεχομένως, για τους λόγους που δεν ικανοποίησε το αίτημα. Η απάντηση σε περίπτωση απόρριψης των αντιρρήσεων πρέπει να κοινοποιείται και στην Αρχή. 2. Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει εμπροθέσμως ή η απάντηση του δεν είναι ικανοποιητική, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή και να ζητήσει την εξέταση των αντιρρήσεων του. Εάν οι αντιρρήσεις είναι εύλογες και ότι συντρέχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης μπορεί να επιβάλλει την άμεση αναστολή της επεξεργασίας

⁶⁰Αρμαμέντος Δ. Παναγιώτης, Προσωπικά Δεδομένα ο.π., σελ.124-126

⁶¹Βλ. υπ.38 ο.π <http://www.dpa.gr> Ν.2472/1997

μέχρι την οριστική απόφαση. 3. Καθένας έχει δικαίωμα να δηλώσει στην Αρχή ότι δεδομένα που τον αφορούν δεν επιθυμεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από οποιονδήποτε, για λόγους προώθησης πωλήσεων αγαθών ή παροχής υπηρεσιών εξ' αποστάσεως. Μπορούν να διαγραφούν από το αρχείο του τα πρόσωπα της παραγράφου αυτής.»

Το δικαίωμα αντιρρήσεως το οποίο υφίσταται στο άρθρο 13 του Ν.2472/97 δεν υπέστη καμία αλλαγή με την τροποποίηση του με τον Ν.3471/2006. Σε αυτό κατοχυρώνεται ο τρόπος με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων στο ελληνικό δίκαιο.

Το δικαίωμα αυτό ασκείται για λόγους νόμιμους και επιτακτικούς. Εκπληρώνεται χωρίς το υποκείμενο του δικαιώματος να έχει εκπληρώσει το δικαίωμα της πρόσβασης, όταν έχει ήδη ασκήσει το δικαίωμα της αντίρρησης σχετικά με την ενημέρωση για τις επεξεργασίες. Σχετικά με το δικαίωμα αυτό , επιβάλλεται να ενημερώνονται για τις τροποποιήσεις των προσωπικών δεδομένων. Τέλος, ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να ενημερώνει το υποκείμενο δεδομένων- άρθρο 11 παρ.3. ενώ σε άλλες περιπτώσεις, αυτός που αποδέχεται το δικαίωμα ως αποδέκτης, υποχρεούται να ενημερώσει σχετικά με τις τροποποιήσεις- άρθρο 11 παρ. 1.⁶²

3.2.4. Αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Όπως ορίζεται στο άρθρο 2 παρ. ε. «Το σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα , τα οποία μπορούν να αποτελούν ή μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας, και τα οποία τηρούνται είτε από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο.» Με το άρθρο 18 παρ.2 του Ν.3471/2006⁶³ έχει τροποποιηθεί ο ορισμός του αρχείου που προβλέπεται στον αρχικό νόμο. Συνιστά προσαρμογή του ορισμού του αρχείου προς τον αντίστοιχο με βάση το ανωτέρω άρθρο της οδηγίας 95/46. Ορίζεται ως *«κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσιτών με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια , είτε το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο είτε αποκεντρωμένο είτε κατανεμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική βάση»*. Με βάση την ελληνική προσαρμογή δεν περιλαμβάνονται οι περιπτώσεις των τελευταίων χαρακτηριστικών. Τα νέα στοιχεία που έχουν

⁶²Αρμαμέντος Δ. Παναγιώτης , Προσωπικά Δεδομένα ο.π. σελ.129-130

⁶³ Ν.3471/2006 <file:///C:/Users/user/Downloads/2006.pdf>

προστεθεί είναι η διάρθρωση του συνόλου και το ποσοστό των δεδομένων με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια.⁶⁴

3.2.5 Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα συνήλθε μετά από πρόσκληση του Προέδρου της σε τακτικές συνεδριάσεις, επτά στο σύνολο από τον Ιανουάριο του 2001 έως τον Ιούνιο του ίδιου έτους.

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα ελέγχει την κατά πόσο εφαρμογή του ν. 2472/97. Η Αρχή είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη ανεξάρτητη διοικητική αρχή όπως και της αντίστοιχης Γαλλικής αρχής, CNIL⁶⁵ (Commission nationale de l'informatique et des libertés). Αποστολή της είναι να εποπτεύει την εφαρμογή του Ν.2497/1997 και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.⁶⁶ Θεμέλιο και βάση του ελληνικού συστήματος για την προστασία των προσωπικών δεδομένων καθώς ενδείκνυται και ο έλεγχος, τήρηση και εξέλιξη των ρυθμίσεων του άρθρου 15 παρ.1 του Συντάγματος.

Σχετικά με την Αρχή αυτή έχει μία σχετική ανεξαρτησία ως προς την λειτουργία της και δεν υπόκεινται σε κανέναν έλεγχο από όργανα της Κυβερνήσεως ή από αρχές διοικητικού χαρακτήρα, αναφέρεται ρητώς στο άρθρο 101Α του Συντάγματος και στο άρθρο 15 παρ.2 του ν.2972/97. Επίσης, θεμελιώνεται και στην συμμετοχή του Κοινοβουλίου σχετικά με την διαδικασία της επιλογής των μελών της, αυτό ορίζεται στο άρθρο 16 του ν.2472/97 και στο άρθρο 101Α παρ.2 εδαφ. γ' του Συντάγματος⁶⁷. Επιπροσθέτως, αξίζει να τονισθεί πως όλες

⁶⁴Αρμαμέντος Δ. Παναγιώτης, Προσωπικά Δεδομένα ο.π., σελ.24-26

⁶⁵Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π.σελ.81

⁶⁶ <http://www.dpa.gr> «Ετήσια Έκθεση 2010», Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 2011

⁶⁷ <https://www.lawspot.gr> άρθρο 101^α Παρ.2 εδαφ. γ

ανεξάρτητες αρχές διοικητικού χαρακτήρα υπόκεινται σε κοινοβουλευτικό έλεγχο όπως ορίζει ο Κανονισμός της Βουλής, άρθρο 2 παρ. 1 εδάφιο β' του ν. 3051/2002⁶⁸.

Όσον αφορά τις αρμοδιότητες της είναι ευρείες διότι είναι αρμόδια για να διεξαχθούν έλεγχοι διοικητικού περιεχομένου σε κάθε αρχείο αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν παραγγελίας. Η ΑΠΠΔ σύμφωνα με το άρθρο 19 του Ν.2472/1997, ασκεί μία σειρά αρμοδιοτήτων, οι οποίες μπορούν να διακριθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τις ρυθμιστικές και τις ελεγκτικές. Σχετικά με τις πρώτες εκδίδει οδηγίες με σκοπό την ενιαία εφαρμογή για τις εκάστοτε ρυθμίσεις που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Αρμοδιότητά της επίσης είναι να επικουρεί τα επαγγελματικά σωματεία και ενώσεις φυσικών ή νομικών προσώπων, τα οποία διατηρούν αρχεία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Είναι σε θέση με βάση το άρθρο 29 της Οδηγίας 95/46/εκ, να συνεργάζεται με τις Αρχές άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. στα πλαίσια διαφόρων ομάδων εργασίας.⁶⁹ Όσον αφορά το άλλο σκέλος των αρμοδιοτήτων της, οι οποίες εντάσσονται στο κομμάτι των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων, η Αρχή εξετάζει προσφυγές, καταγγελίες, αντιρρήσεις και παράπονα των υποκειμένων των δεδομένων σχετικά με την εφαρμογή του νόμου και την προστασία των δικαιωμάτων τους. Διενεργεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας διοικητικούς ελέγχους για την επεξεργασία των δεδομένων.⁷⁰ Ακόμα, έχει δικαίωμα πρόσβασης στα προσωπικά δεδομένα και στην συλλογή κάθε πληροφορίας, όπως ορίζει το άρθρο 19 παρ. 1 του ν. 2472/97, δικαίωμα επιβολής κυρώσεων, άρθρο 21. Εκδίδει κανονιστικές πράξεις και γνωμοδοτήσεις, οδηγίες και συστάσεις, άρθρο 19 παρ. 1. Τέλος, εκδίδει άδειες, τηρεί μητρώο αρχείων και ανακοινώνει στη Βουλή παραβάσεις ως προς τις ρυθμίσεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και υποβάλλει έχοντας συστάσει ετήσια έκθεση στον Πρωθυπουργό και τον Πρόεδρο της Βουλής. Στον ν.2472/97 έχουν προβλεφθεί κυρώσεις διοικητικού ή ποινικού περιεχομένου, οι οποίες επιβάλλονται στον φορέα τους, δηλαδή στον υπεύθυνο επεξεργασίας ή σε εκπροσώπους αυτών. Κυρώσεις επιβάλλονται για παράβαση των υποχρεώσεων, και εάν έχει υποστεί ζημία περιουσιακής φύσεως ή μη. Προβλέπεται ότι φυσικό ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, έχει

⁶⁸ <https://www.e-nomothesia.gr> Ν.3051/2002- ΦΕΚ 220/Α/20-9-2002(κωδικοποιημένος) «Συνταγματικά κατοχυρωμένες, ανεξάρτητες αρχές, τροποποίηση και συμπλήρωση του συστήματος, προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και συναφείς ρυθμίσεις»

⁶⁹ Βλ. υπ. 65 οπ. <http://www.dpa.gr>

⁷⁰ Βλ. υπ. 65 οπ. <http://www.dpa.gr>

υποχρέωση σε πλήρη αποζημίωση για παράβαση περιουσιακής βλάβης, ενώ σε ηθική βλάβη επέρχεται κύρωση με χρηματικό πρόστιμο.

Οι διοικητικές κυρώσεις επέρχονται με προειδοποίηση, με προθεσμία και με πρόστιμο έως και ανάκληση αδειάς και καταστροφής αρχείου, άρθρο 21. Σε άλλο επίπεδο κυρώσεων είναι οι ποινικές καθώς προβλέπονται για την περίπτωση της μη ενημέρωσης της Αρχής και για τη μη συμμόρφωση με αποφάσεις της Αρχής, καθώς υφίσταται φυλάκιση 3 ετών και χρηματική ποινή ή φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, άρθρο 22.

3.3. Η διάκριση των προσωπικών δεδομένων

3.3.1. Απλά και Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα

Ορίζονται στο άρθρο 2 στοιχ. β του Ν.2472/97⁷¹, «*Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα είναι τα δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και τη ερωτική ζωή, καθώς και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες*». Ό,τι απαριθμείται στο Σύνταγμα και στον νόμο είναι τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα ενώ όλα εκείνα που δεν είναι ευαίσθητα είναι τα απλά. Η ρύθμιση λοιπόν, αφορά τα δεδομένα που αφορούν τη φυλετική (συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών για το χρώμα του δέρματος) ή εθνική προέλευση, σχετικά με τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις. Καλύπτουν τις κατηγορίες σχετικά με τις πληροφορίες που απαριθμούνται στις δραστηριότητες του προσώπου, σε συμμετοχή σε σωματείο, ένωση, σε συνδικαλιστική οργάνωση, σχετικά με την υγεία, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών για την φυσική ή πνευματική κατάσταση και πληροφοριών σχετικά με την κατάχρηση ναρκωτικών και οινόπνευματων ποτών. Οι πληροφορίες μπορεί να αναφέρονται σε έναν ασθενή, υγιή, ή κάποιον που απεβίωσε. Επίσης, ευαίσθητο προσωπικό δεδομένων είναι σχετικά με την κοινωνική πρόνοια, την ερωτική ζωή και τα δεδομένα σχετικά με τις ποινικές διώξεις ή

⁷¹ Βλ. υπ.38 ο.π <http://www.dpa.gr> Ν.2472/1997

καταδίκες. Ποινικές καταδίκες νοούνται οι ποινές με βάση το ποινικό δίκαιο. Εξαιρέση, οι πειθαρχικές διώξεις, ή οι αστικές κυρώσεις.⁷²

Ότι δεν εμπίπτει στα παραπάνω είναι απλά προσωπικά δεδομένα, δηλαδή δεδομένα που αφορούν τα δυσμενή στοιχεία που αφορούν την οικονομική αφερεγγυότητα ενός προσώπου, ή οι πληροφορίες σχετικά άκρως προσωπικές όπως η ηλικία, η επαγγελματική κατάρτιση κ.α. Επιβάλλεται να σημειωθεί πως η κοινωνική πρόνοια δεν περιλαμβάνεται στους καταλόγους ευαίσθητων δεδομένων της Ελβετίας και της Φιλανδίας. Στην Γερμανία, θεσπίζεται το απόρρητο των πληροφοριών που αφορούν το συγκεκριμένο δεδομένο.

Αντικείμενο προστασίας αποτελούν τα προσωπικά δεδομένα των φυσικών προσώπων και όχι των νομικών προσώπων ή άλλων ενώσεων. Η ταυτότητα του υποκειμένου των δεδομένων πρέπει να είναι γνωστή ή να μπορεί να εξακριβωθεί, όπως έχουμε αναφέρει. Η εξακρίβωση επιβάλλεται να πραγματοποιηθεί μέσω ενός αναγνωριστικού αριθμού όπως αριθμός φακέλου, αριθμός αστυνομικής ταυτότητας, αριθμός συναλλαγής κ.α. Αναφέρονται σε ένα μόνο μέλος μιας οποιασδήποτε ομάδας. Τα δεδομένα αυτά παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα προσωπικά του στοιχεία, όπως όνομα, ημερομηνία γέννησης, ηλικία, μόρφωση θρησκεία, και στοιχεία που αναφέρονται σε ακίνητα, περιουσία, μίσθωση, εισόδημα, χρέη, δεδομένα στην τράπεζα κ.α.

Σχετικά με τα ιατρικά δεδομένα, σε αυτά υπάγονται και τα γενετικά δεδομένα. Τα γενετικά δεδομένα αφορούν τη φυλετική ή την εθνική καταγωγή ενός προσώπου. Γενετικά νοούνται τα δεδομένα που αφορούν τα κληρονομικά χαρακτηριστικά αλλά και τα δεδομένα για τους φορείς γενετικής πληροφορίας που σχετίζονται από άποψη υγείας ή ασθένειας⁷³. Τα γενετικά δεδομένα να μην υπάγονται στα ευαίσθητα, διότι σχετίζονται με την υγεία, ενώ μπορούν να θεωρηθούν δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική καταγωγή.⁷⁴

---

⁷²Ιγγλεζάκης Δ. Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. σελ.199-202

⁷³Ιγγλεζάκης Δ. Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. σελ.209-210

⁷⁴Ιγγλεζάκης Δ. Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα ο.π. σελ.100

3.4. Επεξεργασία και Εφαρμογή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων

Τον Σεπτέμβριο του 1980 ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α)⁷⁵ με βάση την επιρροή των βασικών αρχών που είχαν θεσπιστεί στις ΗΠΑ με την Privacy Act (1974) υιοθέτησε ένα κείμενο με τις «Αρχές διέπουσες την προστασία της προσωπικής σφαίρας, του ανθρώπου και τις διασυνοριακές ροές προσωπικών στοιχείων». Ο Ο.Ο.Σ.Α προσανατολίζεται περισσότερο στην ανάπτυξη εμπορίου και οικονομικής συνεργασίας. Δεν συνιστούν νομικά δεσμευτικές αρχές αλλά είναι ένα είδος «soft law», θεμελιώνοντας ένα minimum συναίνεσης των δυτικών χωρών για την αντιμετώπιση προβλημάτων από την χρήση της πληροφορικής. Οι αρχές σχετίζονται με την περιορισμένη συγκέντρωση και συλλογή των δεδομένων, με την αρχή της ποιότητας των στοιχείων, τα οποία πρέπει να είναι ακριβή, πλήρη και ενημερωμένα, αρχή προσδιορισμένου σκοπού, σκοποί για συγκεκριμένα στοιχεία, περιορισμένης χρήσης των προσωπικών δεδομένων, αρχή μέτρων ασφαλείας έναντι των κινδύνων απώλειας, μη επιτρεπτής πρόσβασης, καταστροφής, μεταβολής ή αποκάλυψης, αρχή διαφάνειας σχετικά με την ανάπτυξη συστημάτων, αρχή συμμετοχής που εκφράζεται με το δικαίωμα του ιδιώτη να λαμβάνει γνώση των προσωπικών δεδομένων και τέλος, αρχή υπευθυνότητας. Στις 14 Δεκεμβρίου 1990 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε το σχέδιο της απόφασης της Επιτροπής με τίτλο «*Κατευθυντήριες αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων σε αυτοματοποιημένα αρχεία*»⁷⁶

Σε ενωσιακό επίπεδο, την 21^η Ιουλίου 1990 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπέβαλλε στο πλαίσιο των ρυθμίσεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και την ελεύθερη κυκλοφορία αυτών και μια οδηγία για την προστασία κατά την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Στο άρθρο 17 του Ν.2472/97 αντίστοιχης του άρθρου 8 του τελικού κειμένου της οδηγίας 95/45/ΕΚ, την ενσωμάτωσε ο έλληνας νομοθέτης. Τα προσωπικά δεδομένα ρυθμίζονται και στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Το άρθρο 17⁷⁷ της αρχικής πρότασης απαγόρευε την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που αφορούσαν τη φυλετική ή εθνική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, την

⁷⁵ www.dpa.gr «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα» Ετήσια Έκθεση 1999 teliko_eksofilo_2002_FINAL.doc, σελ.88

⁷⁶ Απόστολος Γέροντας, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Εκδ.Σακκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ.103-105

⁷⁷ Βλ. υποσ. 38 οπ. Ν.2472/97

ένταξη σε σωματείο και τις πληροφορίες σχετικά με την υγεία και την ερωτική ζωή, εκτός και αν υπήρχε η συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ρητώς και γραπτώς αν και υπήρχαν εξαιρέσεις δημοσίου συμφέροντος, παρ.2. Η νέα διάταξη του άρθρου 8 έλαβε μία μορφή ολοκληρωμένης επεξεργασίας αυτών, καθώς και στην παρ.1 της οδηγίας ορίζεται η απαγόρευση της επεξεργασίας σχετικά με τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, στην παρ.5 του ίδιου άρθρου ορίζονται οι ειδικές προϋποθέσεις επεξεργασίας δεδομένων σχετικά με τις ποινικές καταδίκες, παραβάσεις και μέτρα ασφαλείας. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τους όρους για την επεξεργασία των στοιχείων ταυτότητας, όπως ορίζεται στην παρ. 7.⁷⁸

Με παρόμοιο τρόπο, ο Ν.2472/97 ρυθμίζει την επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων στο άρθρο 7 και αποτελεί εξαιρετική ρύθμιση, καθώς συμπληρώνει και η διάταξη του ίδιου άρθρου που εισάγει τις παρεκκλίσεις. Ως γενικός κανόνας ορίζεται η απαγόρευση της συλλογής και επεξεργασίας των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Είναι απόλυτη η απαγόρευση διότι διατυπώνεται χωρίς όρους και ειδικότερες προϋποθέσεις. Υπάρχει μία ειδοποιός διαφορά με το άρθρο 5 σχετικά με τις εξαιρέσεις. Η νομική διάταξη σχετίζεται πως είναι επιτρεπτή η επεξεργασία εφόσον δεν βρίσκει εφαρμογή μία από τις εξαιρέσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 7, απαγορεύεται η συλλογή και η επεξεργασία, όμως επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων όταν το υποκείμενο δώσει γραπτή συγκατάθεση εκτός και αν αντίκειται στα χρηστά ήθη και στον νόμο, η επεξεργασία αυτών να αφορά δεδομένα που δημοσιοποιεί το ίδιο το υποκείμενο, θέματα υγείας και υπόκεινται σε καθήκον εχεμύθειας και σε κώδικες δεοντολογίας. Περαιτέρω επιτρέπεται η συλλογή ευαίσθητων δεδομένων όταν εκτελείται από Δημόσια Αρχή και είναι αναγκαία για λόγους εθνικής ασφάλειας, δημόσιας υγείας, άσκηση δημόσιου ελέγχου. Επίσης επιτρέπεται όταν πραγματοποιείται για ερευνητικούς σκοπούς με ανωνυμία, όταν αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων εφόσον συνδέονται με την άσκηση του δημοσίου λειτουργήματος. Στην παράγραφο 3 ορίζεται η χορήγηση της άδειας συλλογής και επεξεργασίας της Αρχής, ενώ στα απλά απαιτείται εισαγγελική παρέμβαση, άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας μετά από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας. Τέλος, εκτιμάται πως η άδεια εκδίδεται για ορισμένο χρόνο και επιβάλλεται να περιέχει όλα τα προσωπικά στοιχεία του υπεύθυνου επεξεργασίας., ονοματεπώνυμο, διεύθυνση

⁷⁸Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. σελ.191-195

που είναι εγκατεστημένο το αρχείο, το είδος, το χρονικό διάστημα χορήγησης αδείας και αντίγραφο αδείας επιβάλλεται να κατατεθεί στο Μητρώο Αδειών.

Σχετικά με το πεδίο εφαρμογής τους αναφορά σχετική υπάρχει στο άρθρο 3 του ν.2472/97 όπου ορίζεται το πεδίο εφαρμογής στην εν όλω ή εν μέρει ή μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αν πραγματοποιηθεί από φυσικό πρόσωπο για οικιακή του χρήση. Η εφαρμογή εκτελείται μόνο από υπεύθυνο επεξεργασίας στην Ελληνική Επικράτεια ή σε τόπο που εφαρμόζεται ελληνικό δίκαιο με βάση το δημόσιο διεθνές δίκαιο, είτε υπεύθυνο μη εγκατεστημένο στην Ελληνική Επικράτεια όταν αφορά υποκείμενα που είναι εγκατεστημένα στην Ελληνική Επικράτεια, ή για σκοπούς όταν προσφεύγει σε μέσα αυτοματοποιημένα ή όχι ευρισκόμενα εκεί. Ασφαλώς, η εξαίρεση της μη αυτοματοποιημένης επεξεργασίας από την ρύθμιση σχετικά με τα ευαίσθητα δεδομένα δεν έχει νόημα εφόσον δεν υφίσταται εξαίρεση ούτε από την οδηγία και έτσι θα προκαλείτο κενά προστασίας. Η σύμβαση εφαρμόζεται στα αρχεία και στις αυτοματοποιημένες επεξεργασίες των πληροφοριών και στην συλλογή σχετικά με το περιβάλλον του Διαδικτύου.

4^ο Κεφάλαιο

Τα προσωπικά δεδομένα και η ένταξή τους στην καθημερινότητα μας

4.1. Τα προσωπικά δεδομένα, η προστασία τους και οι εξαιρέσεις τους.

Τα πρώτα ίχνη της ανάγκης προστασίας των προσωπικών δεδομένων εντοπίζονται στη Σύμβαση της Ρώμης της 4^{ης} Νοεμβρίου 1950⁷⁹ όσον αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Η προστασία νοείται στο άρθρο 8 σύμφωνα με το οποίο κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να γίνεται σεβαστή η ιδιωτική του ζωή και η οικογενειακή του ζωή, η κατοικία και η αλληλογραφία του. Περιορίζεται καθόσον προβλεφθεί από τον νόμο και αποτελεί μέτρο, το οποίο σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι αναγκαίο για το συμφέρον της εθνικής και δημόσιας ασφάλειας, οικονομικής ευημερίας, για την προάσπιση της τάξης, να προληφθεί η αταξία, για την υγεία, τα ήθη, όλα τα δικαιώματα. Το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, άρθρο 10 της σύμβασης, περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης, της λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών και αυτό το δικαίωμα συνιστά περιορισμό με σκοπό την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και από την ανάγκη να αποτραπούν στο να ανακαλυφθούν πληροφορίες εμπιστευτικές, ή σχετικά με την δικαστική αμεροληψία.⁸⁰

Ήδη από το 1968 με την απόφαση 2450 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, 19/12/1950, είχαν εμφανιστεί προβλήματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα σχετικά με την ανάπτυξη της επιστήμης, της τεχνολογίας και των ηλεκτρονικών μέσων.

Σχετικά με τις εξαιρέσεις σε γενικό αρχικά επίπεδο απαγορεύεται η συλλογή και η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Η ρύθμιση δεν έχει ως τελικό αποδέκτη την απαγόρευση της επεξεργασίας των ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων αλλά στην αυξημένη προστασία τους. Επιβάλλεται να παρατηρηθεί πως ένα προστατευτικό πλαίσιο για ορισμένες κατηγορίες προσωπικών δεδομένων δεν δύναται να σταθεί τροχοπέδη στην άσκηση του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Δικαίωμα του ατόμου να αποφασίζει και να ελέγχει και να επιλέγει υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατή η επεξεργασία των

⁷⁹ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο.11 και Νο.14, Έναρξη ισχύος 3/9/1953, σύμφωνα με το άρθρο 66 <https://el.wikipedia.org/wiki>

⁸⁰ Απόστολος Γέροντας, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Εκδ.Σακκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ.101-102

πληροφοριών. Θεμέλιο των εξαιρέσεων είναι το άρθρο 7 παρ. 2 του Ν.2472/97, νεότερη νομοθετική ρύθμιση. Επιπροσθέτως, ο νόμος στο άρθρο αυτό προβλέπει την λήψη άδειας από την Αρχή. Η χορήγηση εξαρτάται και βαδίζει και με τις εξαιρέσεις.⁸¹

Αρχική εξαίρεση είναι η περίπτωση της συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων εκτός και αν έχει αποσπαστεί με τρόπο που αντίκειται στον νόμο, στα χρηστά ήθη ή όταν ο νόμος ορίζει πως η συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση, άρθρο 7 παρ.2 α⁸². Η συγκατάθεση πρέπει να είναι προϊόν ελεύθερης βούλησης και να εκφράζεται με ρητή, έγγραφη και ειδική δήλωση βουλήσεως.

Η συγκατάθεση που παρέχεται μέσω Διαδικτύου, δηλαδή σε απευθείας σύνδεση, θέτει ζητήματα αφού θα έπρεπε να υπήρχε και η χρήση της ηλεκτρονικής υπογραφής που δυσχεραίνει υπερβολικά τη συλλογή και επεξεργασία. Εμπόδιο αποτελεί αυτό στο υποκείμενο των δεδομένων και στην άσκηση δικαιώματος συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας, άρθρο 5Α παρ. 2 Συντάγματος⁸³, και στην ηλεκτρονική διακίνηση των πληροφοριών. Συγκατάθεση ηλεκτρονικά γίνεται μόνο αν το πρόσωπο που αφορά η επεξεργασία έχει δώσει ρητή συγκατάθεση, ενώ η σιωπηρή δεν θεωρείτο έγκυρη αλλά ως τεκμήριο αντίρρησης.⁸⁴ Άλλη εξαίρεση είναι η διαφύλαξη του ζωτικού συμφέροντος, είναι αόριστη, ασαφής, θεμελιώνεται από τον κανόνα της απαγόρευσης, στην περίπτωση που το πρόσωπο θα έδινε την συγκατάθεση του αλλά τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία, εξαιτίας σοβαρής νόσου, δεν θα μπορεί να δώσει την συγκατάθεση του, ή ανικανότητας για δικαιοπραξία, όμως δεν συντρέχει όταν υφίσταται δικαστικός συμπαραστάτης και απαιτείται στάθμιση των συμφερόντων για την επεξεργασία των δεδομένων. Εν συνεχεία, η δημοσιοποίηση δεδομένων από το ίδιο το υποκείμενο και η άσκηση δικαιωμάτων έναντι Δικαστηρίου, θα ήταν παράλογο αν παρεμποδιζόταν το ίδιο το υποκείμενο μόνο και μόνο αν υπήρχε αμφιβολία ως προς τα δεδομένα που δόθηκαν προς δημοσίευση σε δημοσιεύματα, καταχωρίσεις σε δημόσια μητρώα, καταλόγους συνδρομητών ή αρχεία επαγγελματικών ομάδων.⁸⁵ Σχετικά με την άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος έναντι του δικαστηρίου αναφέρεται σε ειδικές διαδικασίες και σε εξωδικαστική επίλυσης διαφορών. Ως

⁸¹Ιγγλεζάκης Δ. Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. σελ.212-215

⁸² Βλ. υποσ. 38 οπ. Ν.2472/97

⁸³ <https://www.lawspot.gr> άρθρο 5^Α παρ.2

⁸⁴Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π σελ.216-218

⁸⁵Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π σελ.224-226

στόχο έχει να δοθούν και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα σε μία δίκη κυρίως από τον υπεύθυνο ή άλλον εμπλεκόμενο, και ακόμα και αν δεν υπάρχει συμφωνία, δίδεται έγκριση από την Αρχή. Εξαίρεση σε θέματα υγείας, η οποία δεν συσχετίζεται με την συναίνεση του υποκειμένου. Η εκτέλεση τους γίνεται από πρόσωπο που ασχολείται με την παροχή υπηρεσιών υγείας σύμφωνα με κώδικες δεοντολογίας και υπόκεινται σε καθήκον εχεμύθειας και η επεξεργασία των δεδομένων είναι απαραίτητη για την ιατρική πρόληψη, διάγνωση και διαχείριση υπηρεσιών υγείας, άρθρο 7 παρ.δ.⁸⁶ Η εξαίρεση αφορά τα ιατρικά δεδομένα, και αυτά που αφορούν θέματα υγείας αλλά και στην παροχή ιατρικών υπηρεσιών καθώς επίσης εκτείνεται και στις διοικητικές λειτουργίες του τομέα της υγείας, όπως τήρηση αρχείου ασθενών, στατιστικής και σε φορείς ιατρικής φροντίδας όπως τα φαρμακεία. Το άρθρο 7 παρ. 2δ αναφέρεται στην παροχή ιατροφαρμακευτικής αγωγής και υπηρεσιών. Αξίζει να σημειωθεί πως το ιατρικό απόρρητο αίρεται σε ορισμένες περιπτώσεις, οι οποίες αφορούν την εκπλήρωση καθήκοντος, σύμφωνα με τον νόμο υποχρεούται ο ιατρός να αναγγείλει στην αρμόδια αρχή ορισμένα γεγονότα συναφή προς το έργο του, γέννηση, θάνατος, δήλωση μολυσματικών νόσων, για να διασφαλιστεί η δημόσια υγείας. Επίσης, διατηρείται αυτό και εντός του νοσοκομείου και στην αποστολή ιατρικών πληροφοριών μέσω τηλεομοιοτυπίας –fax– σε ασφαλιστικά ταμεία. Συνίσταται και εξειδίκευση της αρχής της δεσμευτικότητας του σκοπού.⁸⁷ Μία άλλη εξαίρεση είναι στην επεξεργασία για λόγους δημοσίου συμφέροντος, σχετικά με το άρθρο 7 παρ.2 ε', η οποία ορίζει πως ο κανόνας απαγόρευσης επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων δεν θα ισχύει όταν εκτελείται από Δημόσια Αρχή είτε για λόγους εθνικής ασφάλειας, ή εξυπηρέτηση αναγκών εγκληματολογικών, για την διακρίβωση εγκλημάτων, είτε για λόγους προστασίας δημόσιας υγείας. Εν συνεχεία, η επεξεργασία δεδομένων για ερευνητικούς και επιστημονικούς σκοπούς, όταν τηρείται η ανωνυμία και λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων. Η εξαίρεση η οποία δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των εξαιρέσεων του άρθρου 8, είναι σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων δημοσίων προσώπων από τα ΜΜΕ. Στηρίζεται στο άρθρο 9 της οδηγίας, μόνο για δημοσιογραφικούς σκοπούς, στο πλαίσιο της έκφρασης- καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής.⁸⁸ Τέλος, δύο εξαιρέσεις, που δεν ενσωμάτωσε ο Έλληνας νομοθέτης στον νόμο είναι όταν η επεξεργασία είναι

⁸⁶Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π σελ.230

⁸⁷Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. 2002 σελ.230-234

⁸⁸Ιγγλεζάκης Δ.Ιωάννης Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, ο.π. 2002 σελ 244

απαραίτητη για να εκπληρωθούν οι υποχρεώσεις και δικαιώματα του υπεύθυνου στον τομέα του εργατικού δικαίου και όταν πραγματοποιείται από ίδρυμα, σωματείο ή μη κερδοσκοπικό φορέα για την επιδίωξη σκοπών, πολιτικών, φιλοσοφικών, θρησκευτικών. Οι εξαιρέσεις είναι στενά διατυπωμένες στο ν.2472/97 και το άρθρο 8 παρέχει ένα περιθώριο στον νομοθέτη και να επιτρέπει ορισμένες αποκλίσεις μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών της ΕΕ.

4.2. Το απόρρητο και το δικαίωμα στην λήθη

Ορίζεται στο άρθρο 10 του Ν. 2472/97 . Η επεξεργασία είναι απόρρητη, η διεξαγωγή γίνεται αποκλειστικά από τα άτομα που τελούν υπό τον έλεγχο του υπεύθυνου επεξεργασίας ή ενεργούν με εντολή του. Οφείλει να επιλέγει πρόσωπα εξειδικευμένα με ανάλογα επαγγελματικά προσόντα και να λαμβάνει τα κατάλληλα οργανωτικά μέτρα και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια των δεδομένων. Επιβάλλεται να προστατεύει τα δεδομένα από τυχαία ή αθέμιτη καταστροφή, απώλεια, αλλοίωση, απαγορευμένη διάδοση. Για αυτό βρίσκονται σε επίπεδο ασφαλείας ανάλογο με την πρόληψη των κινδύνων.

Το δικαίωμα στη λήθη ξεκίνησε από αιτήματα πολλών ανθρώπων που ήθελαν να σβηστούν και να ξεχάσουν κάποια προσωπικά τους στοιχεία. Είναι να μπορεί κάποιος να ζητήσει να διαγραφεί το όνομά του από τα μητρώα αρχείων κάθε είδους, είτε ψηφιοποιημένα ή όχι. Με μία πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για παράδειγμα, σχετικά με τις διαδικτυακές αναρτήσεις, αναγνωρίζει το δικαίωμα της διαγραφής, όταν αυτές οι πληροφορίες του προκαλούν βλάβη για την ζωή του. Οι «ελεγκτές» που θα κρίνουν αν θα εγκριθεί το αίτημα ή όχι, θα διαγράφουν μόνο όταν γίνεται με συνδυασμό ονόματος. Η αίτηση είναι ατομική και γίνεται σε ατομική βάση. Το δικαίωμα στη λήθη αναφέρεται σε άτομο με ονοματεπώνυμο που το διεκδικεί. Για να προλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα «κακώς κείμενα» , συνέταξε από το 2015 ένα σχέδιο κανονισμού και οδηγίας για να υπάρχει και μία βάση στο δικαίωμα στην λήθη, ατομικό δικαίωμα, με έναν προληπτικό συλλογικό καταναγκασμό στον αρχειακό θάνατο. Διότι μετά την

πάροδο εύλογου χρονικού διαστήματος κάθε προσωπικό στοιχείο που έχει κατατεθεί σε ένα αρχείο, ηλεκτρονικό ή όχι, δημόσιο ή ιδιωτικό να γίνεται ανώνυμο.⁸⁹ Απορρέει από το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και πως το σχέδιο κανονισμού έλεγε ότι ισχύει κυρίως για παιδιά. Το τελικό κείμενο του κανονισμού έγκειται στο άρθρο 17 και αναφέρεται μετέπειτα, στο δικαίωμα στη λήθη ανεξαρτήτως παιδιών ή ενηλίκων.

Αυτό έρχεται αντικρούσει το αντίπαλο δέος του δικαιώματος στην ιστορική μνήμη, δηλαδή θα υπάρχει η διαγραφή του αν δεν ενδιαφέρει την κοινή γνώμη, είναι ένα συλλογικό δικαίωμα καθαρά και όχι ατομικό.

Αξίζει να σημειωθεί πως μετά από απόφαση της GoogleSpain, η Google, μηχανή αναζήτησης, αναγκάστηκε να έχει ένα «κουτάκι» αίτημα διαγραφής. Υπάρχει από την μία το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων και από την άλλη το δικαίωμα στην ιστορική μνήμη. Μία ομάδα εργασίας επεξεργάζεται ζητήματα και με βάση κάποια κριτήρια γίνεται δεκτό ή όχι, όπως αν το αποτέλεσμα αφορά σε φυσικό πρόσωπο, αν το υποκείμενο των δεδομένων είναι δημόσιο πρόσωπο, ή ανήλικος, αν τα δεδομένα είναι ακριβή, συναφή και αφορούν την επαγγελματική ζωή η προσωπική ζωή, αν το αποτέλεσμα είναι συκοφαντικής δυσφήμισης ή αν το αρχικό κείμενο έχει δημοσιευθεί στο πλαίσιο δημοσιογραφικών σκοπών.

4.3. Η βιντεοεπιτήρηση ως μέσο για την προστασία προσώπων και αγαθών

Το 1995 υπήρξε η πολυπόθητη οδηγία 95/46/EK, δύο χρόνια μετά το 1997 προσδιορίζεται η ελληνική αρχή, το 2000 έρχεται η οδηγία 1122/2000⁹⁰ για τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης, το 2001 με την 115/2001 η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον τομέα των εργασιακών σχέσεων. Το 2005 έγινε η πρώτη αναθεώρηση της οδηγίας 1122 για τα συγκροτήματα

⁸⁹Σύμφωνα με άρθρο «Δικαίωμα στη λήθη vs Δικαίωμα στη μνήμη», 15/10/2014, σε εφημερίδα με τίτλο «Αγώνας Κρήτης», onlineedition, της κ. Έφης Αβδελά

⁹⁰ www.dpa.gr Η οδηγία με αριθμ. Πρωτ. 1122/2000-26.9.2000 για τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης καταργήθηκε με την οδηγία 1/2011

κατοικιών, το 2011 έρχεται η οδηγία 1/2011⁹¹ για τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης, σε αντικατάσταση του όρου κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης.

Καθώς η τεχνολογία αναπτύσσεται με αλματώδεις ρυθμούς, επιβάλλεται να έχουμε μία στάθμιση στα υπέρ και τα κατά της. Ένα παράδειγμα που μας το ορίζει αυτό είναι η χρήση καμερών για την προστασία του κοινωνικού συνόλου σε σχέση με τα προσωπικά δεδομένα. Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων συνιστά την αποθήκευση και διαβίβαση εικόνας προσώπου καθώς η συλλογή της γίνεται από σύστημα βιντεοεπιτήρησης. Η λειτουργία του συστήματος αυτού γίνεται σε μόνιμο βαθμό, συνεχώς ή σε τακτά χρονικά διαστήματα, σε κλειστό ή ανοιχτό χώρο συγκέντρωσης ή διέλευσης προσώπων. Συνιστάται η επεξεργασία δεδομένων εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη κατά την έννοια των άρθρων 2 εδαφ. δ και 3 παρ. 1 του ν. 2472/1997⁹². Η βασική προϋπόθεση εντοπίζεται στο άρθρο 1 του ανωτέρω νόμου είναι η τήρηση της αναλογικότητας, αν τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί είναι αναγκαία και πρόσφορα για τον επιδιωκόμενο σκοπό.⁹³

Η οδηγία 1/2011⁹⁴ αντικατέστησε την οδηγία 1122/2000, και το άρθρο 5 όριζε τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης, *«η νομιμότητα της επεξεργασίας στο πλαίσιο του σκοπού που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, η οποία επιβάλλει τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης να είναι πρόσφορα και αναγκαία σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ο οποίος θα πρέπει να μη δύναται να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα.»* Τα μέσα εξετάζονται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τα σημεία για να εγκατασταθεί η κάμερα και ο τρόπος που θα ληφθούν τα δεδομένα, πραγματώνονται με τρόπο να είναι απολύτως αναγκαία για να εκπληρωθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός, να μην θίγονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των προσώπων και να μην παραβιάζεται αυτό που θεωρείται ως η *«νόμιμη προσδοκία ορισμένου βαθμού προστασίας της ιδιωτικής ζωής»*.⁹⁵

⁹¹ www.dpa.gr Σχετικές αποφάσεις της Α.Π.Δ.Π.Χ, Οδηγία 1/2011, ρυθμίζεται το ζήτημα των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης για το σκοπό της προστασίας προσώπων και αγαθών, καθώς και για το σκοπό της παροχής υπηρεσιών υγείας. Στην εν λόγω οδηγία προσδιορίζονται πλήρως οι προϋποθέσεις νομιμότητας λειτουργίας ενός συστήματος βιντεοεπιτήρησης για τους ανωτέρω σκοπούς.

⁹² Βλ. υποσ. 38 οπ Ν.2472/1997

⁹³ Άρθρο με τίτλο «Βιντεοεπιτήρηση vs Προσωπικά Δεδομένα», Δικηγορικό Γραφείο κας Ευγενίας Α.Φωτοπούλου, δημοσίευση 24/3/2015

⁹⁴ Βλ. υποσ. 90 οπ Οδηγία 1/2011

⁹⁵ Βλ. υποσ. 90 οπ Οδηγία 1/2011

Η αρχή της αναλογικότητας εξειδικεύεται στο άρθρο 6 της 1/2011 οδηγίας, όπου ορίζεται «η χρήση καμερών με δυνατότητα στρέψης και εστίασης μπορεί να επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο υπεύθυνος επεξεργασίας παρακολουθεί κινήσεις φυσικών προσώπων σε πραγματικό χρόνο προκειμένου να επέμβει άμεσα προς αποτροπή κάποιου συμβάντος (π.χ νυχτερινή ασφάλεια σε μεγάλους χώρους, εργοστάσια, αποθήκες) και εφόσον έχουν ληφθεί όλα τα απαιτούμενα τεχνικά μέτρα για τον περιορισμό της περιοχής λήψης στην απολύτως απαραίτητη (π.χ. με χρήση της λειτουργίας απόκρυψης περιοχών λειτουργία «μάσκα»)⁹⁶

Η νομιμότητα της επεξεργασίας εξετάζεται στο πλαίσιο του σκοπού που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Τα συστήματα να είναι πρόσφορα και αναγκαία σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ο οποίος θα πρέπει να μη δύναται να επιτευχθεί με ηπιότερα μέσα. Ως κριτήρια εισάγονται οι τεχνικές προδιαγραφές καθώς οι υπεύθυνοι καλούνται να επιλέγουν τεχνολογίες *privacy by design* και να χρησιμοποιούν κάμερες μόνο όταν υπάρχει κατάλληλο προσωπικό.⁹⁷

Στο άρθρο 6 της οδηγίας 1/2011⁹⁸ σύμφωνα με την επιτήρηση της περιμέτρου κτιρίων με σκοπό την ασφάλεια κτιρίων με σκοπό την ασφάλεια προσώπων ή και αγαθών για π.χ την προστασία της ιδιοκτησίας από φθορές, υπάρχει η απαγόρευση της λήψης της εικόνας από παράπλευρες οδούς και πεζοδρόμια, εφόσον υπάρχει ο κίνδυνος παρακολούθησης των περαστικών.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 της οδηγίας, «το σύστημα δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται για την επιτήρηση των εργαζομένων εντός των χώρων εργασίας, εκτός από ειδικές εξαιρετικές περιπτώσεις όπου αυτό δικαιολογείται από τη φύση και τις συνθήκες εργασίας και είναι απαραίτητο για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων ή την προστασία κρίσιμων χώρων εργασίας για π.χ σε στρατιωτικά εργοστάσια, τράπεζες, εγκαταστάσεις υψηλού κινδύνου. Δίνοντας ένα παράδειγμα σε έναν τυπικό χώρο γραφείων επιχείρησης, η βιντεοεπιτήρηση πρέπει να περιορίζεται σε χώρους εισόδου και εξόδου, χωρίς να επιτηρούνται συγκεκριμένες αίθουσες γραφείων ή διάδρομοι.»

⁹⁶ Βλ. υποσ. 90 οπ Οδηγία 1/2011

⁹⁷ «Η βιντεοεπιτήρηση ως μέσο για την προστασία προσώπων και αγαθών», Γιώργος Ρουσόπουλος Δρ. Μηχ. Η/Υ και Πληροφορικής

⁹⁸ www.dpa.gr Οδηγία 1/2011

Μία εξαίρεση είναι οι χώροι των ταμείων, χώροι με χρηματοκιβώτια, ηλεκτρομηχανολογικό εξοπλισμό κλπ, υπό τον όρο ότι οι κάμερες εστιάζουν στο αγαθό που προστατεύουν και όχι στους χώρους των εργαζομένων. Σε ειδικούς χώρους, όπως με ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις, ο υπεύθυνος βάρδιας/ασφάλειας μπορεί να παρακολουθεί σε πραγματικό χρόνο τους χειριστές μηχανημάτων υψηλής επικινδυνότητας, με σκοπό να επέμβει άμεσα σε κάποιο περιστατικό. Όταν ένα πρόσωπο εισέλθει στην εμβέλεια, ο υπεύθυνος επεξεργασίας επιβάλλεται να το ενημερώνει ότι πρόκειται να εισέλθει σε χώρο που βιντεοσκοπείται, με τρόπο εμφανή και κατανοητό με ευδιάκριτες πινακίδες, όπου θα αναγράφεται το πρόσωπο του οποίου γίνεται η βιντεοσκόπηση, ο σκοπός, και να είναι διαθέσιμη στο κοινό η αναλυτικότερη ενημέρωση σχετικά με την περιγραφή του συστήματος, οι χώροι, η εμβέλεια των καμερών, ο χρόνος τήρησης δεδομένων, κατηγορίες και ιδιότητες προσώπων – ως διάθεση έντυπου υλικού (άρθρο 3 παρ. 2 της Κανονιστικής Πράξης 1/1999 της Αρχής)⁹⁹

Ο σκοπός της οδηγίας περιορίζεται στην προστασία των προσώπων και των αγαθών, ως έννομο συμφέρον και ως νομική υποχρέωση ιδιοκτήτη ή διαχειριστή χώρου και η παροχή υπηρεσιών υγείας ως ειδικότερος σκοπός.

Το άρθρο 14 παρ. 5 του ν. 3917/2011¹⁰⁰ «η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας από δημόσιες αρχές, ΟΤΑ, φυσικά ή νομικά πρόσωπα στους χώρους που διαχειρίζονται επιτρέπεται για το σκοπό της προστασίας προσώπων και αγαθών, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2472/1997 και τις κατευθυντήριες οδηγίες που εκδίδονται από την Α.Π.Δ.Π.Χ.», δεν περιλαμβάνονται οι σκοποί που καλύπτονται εδώ, καθώς επίσης και άλλοι σκοποί όπως συστήματα τηλεδιάσκεψης, τηλεκπαίδευσης, τηλεοπτικό υλικό, καταγραφή εκδηλώσεων, φωτογραφίες με κάθε μέσο, διαφημιστικοί σκοποί όπως webcams, googlestreetview.

Όταν υπάρχει η κάμερα για προσωπική ή οικιακή χρήση είναι νόμιμη εφόσον δεν εμπίπτει στην επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα και δεν έχει σκοπό τη συστηματική διαβίβαση, καθώς και το πεδίο ελέγχου δεν περιλαμβάνει εξωτερικούς δημόσιους ή κοινόχρηστους χώρους. Ο χρόνος τήρησης είναι 15 ημερών εκτός και αν υπάρξει η παράταση χρόνου.¹⁰¹

⁹⁹Βλ. υποσ. 90 σπ

¹⁰⁰ www.nomos.gr Ν.3917/2011

¹⁰¹ Βλ. υποσ. 93 σπ

Ειδικές περιπτώσεις της εξειδίκευσης της αναλογικότητας ως σε συγκροτήματα κατοικιών και γραφείων απαιτείται η σύμφωνη γνώμη των 2/3 των ενοίκων και οι τράπεζες, ξενοδοχεία, εμπορικά κέντρα, καταστήματα, μουσεία, πρατήρια υγρών καυσίμων, παροχής υπηρεσιών υγείας-εδώ για ιατρικούς λόγους πρέπει να τεκμηριώνεται με απόφαση επιτροπής και η επιτήρηση να γίνεται από ιατρικό ή νοσηλευτικό προσωπικό-. ακολουθούνται οι αποφάσεις της Αρχής και περιορίζουν την επιτήρηση σε χώρους εισόδου, εξόδου, ταμείου και σε χώρους αυξημένης ασφαλείας. Σε χώρους δραστηριότητας ανηλίκων ενδέχεται να μειώσει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, επιτρέπονται εκτός ωραρίου, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων λόγω μεγάλης έκτασης. Τα δεδομένα πρέπει να διαγράφονται την επόμενη ημέρα. Επιβάλλεται να δοθούν κάποιες επιπρόσθετες εφαρμογές, όπως η αποθήκευση δεδομένων στον υπολογιστή, η καταγραφή με εικόνες CCTV με ποιότητα HD, μέθοδοι στερεοσκοπικής 3dπαρουσίασης εικόνας και σε συνδυασμό της με εφαρμογή κινητού, ασύρματες κάμερες κ.α ¹⁰²

4.4. Πόθεν έσχες και προσωπικά δεδομένα

Η ανάγκη ελέγχου των περιουσιακών στοιχείων των πολιτικών, των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και προσώπων που διαχειρίζονται δημόσιο χρήμα για να περιοριστεί η εκμετάλλευση των θέσεων οδήγησε στο να ψηφιστεί ο νόμος που επιβάλλει στα ανωτέρω πρόσωπα την ετήσια δήλωση περιουσιακής κατάστασης ή δήλωσης πόθεν έσχες. Καλούνται να αποδείξουν ότι δεν έχουν καταχραστεί δημόσιο χρήμα, δίνοντας στην δημοσιότητα ή στις δικαστικές αρχές τον κατάλογο των περιουσιακών τους στοιχείων με αιτιολόγηση για τις τυχόν μεταβολές. Το πόθεν έσχες ξεκίνησε ως εθελοντική παραχώρηση ατομικού δικαιώματος των ασχολούμενων με τα κοινά «για να διασωθεί η τιμή του πολιτικού κόσμου» από την απειλή της διαφθοράς. Ο νόμος 2429/96¹⁰³ όριζε την υποχρεωτική δήλωση της περιουσιακής κατάστασης για πολιτικούς, δημοσίους υπαλλήλους και δημοσιογράφους με πεδίο εφαρμογής κάθετα και οριζόντια, κάθετα στον κρατικό μηχανισμό και οριζόντια σε ανθρώπους εκτός του κράτους.

¹⁰² Βλ. υποσ. 93 σπ.

¹⁰³ www.hellenicparliament.gr N. 2429/96

Σήμερα, ρυθμίζεται στον ν. 3213/ 03 ο οποίος ήταν διάδοχος του ν. 2429/96 . Ο νόμος ρυθμίζει λεπτομερώς τα σχετικά με την δήλωση της περιουσιακής κατάστασης και αναφέρεται στους υπόχρεους σε δήλωση- όπως ο Πρωθυπουργός, Αρχηγοί των πολιτικών κομμάτων, υπουργοί, υφυπουργοί, βουλευτές και ευρωβουλευτές, γενικοί γραμματείς υπουργείων και της βουλής, του Υπουργικού Συμβουλίου, των Ο.Τ.Α, διευθυντές νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δημοσίων επιχειρήσεων, οργανισμών και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, των οποίων η διοίκηση ορίζεται από το δημόσιο, δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί, στελέχη πιστωτικών ιδρυμάτων, μέτοχοι και εταίροι εταιρειών τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών. Αρμόδιοι για την σύνταξη καταλόγων είναι ο Πρόεδρος της Βουλής, αρμόδιοι υπουργοί, γενικοί γραμματείς περιφερειών, το ανώτατο μονομελές όργανο της διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος και ο πρόεδρος της οικείας ένωσης για του δημοσιογράφους. Εξάιρεση αποτελεί η υποβολή περιουσιακής κατάστασης της Εκκλησίας,- στο περιεχόμενο της άρθρο 2 του ν. 3213/03. Ορίζεται στο περιεχόμενο τα περιουσιακά στοιχεία ως τα έσοδα από κάθε πηγή, τα ακίνητα, τα εμπράγματα δικαιώματα, οι μετοχές εταιρειών, ομόλογα, μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων και τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα, καταθέσεις σε τράπεζες και ταμειντήρια, τα πλωτά και τα εναέρια μεταφορικά μέσα και κάθε χρήσης οχήματα, και η συμμετοχή σε επιχείρηση. Με τον έλεγχο συνδέονται και τεκμήρια απόκτησης της Εφορίας, όπου ο φορολογούμενος θα πρέπει να αιτιολογεί τα χρήματα που πλήρωσε για αγορές μεγάλης αξία., σπίτι, οικόπεδο, αυτοκίνητο, προσθέτοντας τα στην τεκμαρτή δαπάνη διαβίωσης και βγαίνει το συνολικό τεκμαρτό εισόδημα. Τα ποσά που δικαιολογούν το πόθεν έσχες, τα εισοδήματα που απαλλάσσονται από τον φόρο ή φορολογούνται με ειδικό τρόπο, τόκοι καταθέσεων, ομόλογα Δημοσίου, ποσά που δεν θεωρούνται εισόδημα, το εφάπαξ, αποζημίωση λόγω απόλυσης, δωρεές, συνάλλαγμα που εισήχθη νόμιμα , γονικές παροχές. Η αίτηση πρέπει να υποβάλλεται εντός 90 ημερών από την ανάληψη των καθηκόντων τους ή την έναρξη του επαγγέλματος, ετησίως στις 30 Ιουνίου και γίνονται αυτοπροσώπως και γίνονται και ηλεκτρονικώς. Σχετικά με τους Βουλευτές, εξετάζεται από την Επιτροπή ελέγχου με διενέργεια λογιστικής ή οικονομικής πραγματογνωμοσύνης ή άλλων ελεγκτικών πράξεων από ορκωτούς ελεγκτές. Των άλλων υπόχρεων η δήλωση εξετάζεται από 5μελή Επιτροπή που συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και πρόεδρος αντεισαγγελέας Άρειου Πάγου. Μέλη είναι δύο σύμβουλοι Ελεγκτικού Συνεδρίου, ένας εφέτης των διοικητικών δικαστηρίων και ένας εκπρόσωπος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνομόνων, η θητεία των οποίων είναι διετής και

επικουρείται από ορκωτούς ελεγκτές. Προβαίνουν σε κάθε νόμιμη ενέργεια για άντληση πληροφοριών εντός 20 ημερών. Μετέπειτα, συντάσσεται έκθεση και έτσι ολοκληρώνεται ο έλεγχος με την αποστολή του στο Ελεγκτικό Συνέδριο, στον Γενικό Επίτροπο της Επικράτειας.

Τέλος, στην διαδικασία ελέγχου και κυρώσεων, άρθρο 4 του νόμου, όταν παραλείπονται ακριβή στοιχεία, ή άρνησης παροχής στοιχείων, υπάρχουν κυρώσεις, όπως φυλάκιση και χρηματική ποινή. Η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί μέθοδο για να επιλύονται διαφορές στα συνταγματικά δικαιώματα στις σχέσεις κράτους-πολίτη. Υφίσταται και ο περιορισμός του δικαιώματος για την προστασία προσωπικών δεδομένων για την δήλωση της περιουσιακής κατάστασης. Επιτάσσει την ύπαρξη εύλογης σχέσης ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και του συνταγματικού δικαιώματος. Ο κοινός νομοθέτης επιδιώκει την δήλωση αυτή για τους δημόσιους λειτουργούς αλλά περιορίζει την διαφθορά. Προσδιορίζει τη σχέση ανάμεσα στον σκοπό του νομοθέτη και το μέσο που χρησιμοποιεί. Σύμφωνα και με αυτά που έχουμε αναφέρει, επιβάλλεται να ακολουθούν τρία στάδια, η προσφορότητα, η καταλληλότητα για το μέσο και τον σκοπό, η αναγκαιότητα αν ο περιορισμός είναι αναγκαίος και η αναλογικότητα stricto sensu στην στάθμιση συμφερόντων. Έρχεται σε σύγκρουση η δήλωση του πόθεν έσχες και της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Ναι μεν, αποτελεί μέσο κατάλληλο για την πάταξη της διαφθοράς στο δημόσιο βίο αλλά δεν είχε κάποιο ουσιώδες αποτέλεσμα. Στην στάθμιση διακυβεύονται τα συμφέροντα και κλείνει προς την απαλλαγή της απειλής της διαφθοράς. Ο κοινός νομοθέτης έχει υιοθετήσει μέτρα κατάλληλα, χωρίς να προσβάλλει το ίδιο το άτομο, όπως ορίζεται και στο άρθρο 5 παρ. 2 για το δημόσιο συμφέρον. Για να υφίσταται η νομιμότητα της επιβάλλεται η τήρηση των προϋποθέσεων και των όρων και τα μέτρα από τυχόν εκμετάλλευσης. Υπεύθυνο είναι το κράτος και οι πολιτικές που ακολουθούνται. Εν κατακλείδι, η υποχρέωση της δήλωσης του πόθεν έσχες επιβλήθηκε στους δημόσιους λειτουργούς με στόχο να παταχθεί η διαφθορά και οδηγεί σε περιορισμό νόμιμο του δικαιώματος του ατόμου για προστασία από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων, αν εφαρμοστούν καταλλήλως το γράμμα του νόμου και να οδηγήσει σε ένα κράτος με θετικό αποτέλεσμα στους κινδύνους που αντιμετωπίζει για την διαπλοκή και την διαφθορά.¹⁰⁴

¹⁰⁴Κλαδιά Ελεονόρα Προπτυχιακή εργασία με τίτλο «Πόθεν Έσχες των Δημοσίων Λειτουργών και Προστασία Προσωπικών Δεδομένων», www.eclass.uoa.gr

4.5. Προστασία δεδομένων εργαζομένων

Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων αντιμετώπισε αρκετές φορές ζητήματα που αφορούν την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων. Είτε από καταγγελία μεμονωμένων εργαζομένων είτε συλλογικών οργανώσεων, είτε με αφορμή δημοσιεύματα του τύπου. Ζητήματα σχετικά με την παρακολούθηση επικοινωνιών των εργαζομένων, της επιτήρησης των χώρων εργασίας, της διαβίβασης δεδομένων των εργαζομένων σε τρίτους, της χρήσης βιομετρικών μεθόδων για τον έλεγχο της πρόσβασης στο χώρο εργασίας. Η ανεξάρτητη αυτή αρχή εξέδωσε αποφάσεις σχετικά με τον έλεγχο εισόδου και εξόδου στους χώρους εργασίας και με τον έλεγχο που αφορά τα τηλεφωνήματα τους, απόφαση 245/2000 και 637/18/2000 αντιστοίχως και σύμφωνα με την οδηγία 115/2001. Αντιμετωπίζει και όλα τα θέματα περί εργασιακών σχέσεων σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων και σύμφωνα με τον ν.2472/97-προστασία ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και σχετικά με τον τηλεπικοινωνιακό τομέα, ν.2774/99. Για να γίνει η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 5 ν. 2472/97, μόνο με την συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων εκτός και αν η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση της σύμβασης) στον τομέα της εργασίας εξαιρείται από το καθιερωμένο τρόπο αλλά με γνωστοποίηση και αίτηση για άδεια.¹⁰⁵

Σκοπός της οδηγίας αυτής είναι ο καθορισμός των ακραίων ορίων εντός των οποίων ο εργοδότης/προϊστάμενος έχοντας το δικαίωμα το διευθυντικό δικαιούται να επεξεργάζεται και τα προσωπικά δεδομένα των εργαζομένων. Πρέπει να είναι προκαθορισμένος, σαφής και πρέπει ο εργαζόμενος να είναι εκ των προτέρων να είναι ενημερωμένος.

Αντικείμενο της είναι να ερμηνευτούν οι κανόνες του ν.2472/97 και ν.2774/99, στον πρώτο διευκρινίζει και έννοιες όπως εργαζόμενοι οι απασχολούμενοι στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, αλλά και οι υποψήφιοι για εργασία αλλά και οι πρώην εργαζόμενοι. Ενώ ως εργοδότης ή προϊστάμενος στην περίπτωση των δημοσίων αρχών, αυτός που προσδιορίζει δεσμευτικά την οργάνωση, το περιεχόμενο και τους όρους εργασίας. Σχετικά με την παρακολούθηση των εργαζομένων, με κυκλώματα παρακολούθησης, ηχοσκόπησης, βιντεοσκόπησης, μεθόδων παρακολούθησης των επικοινωνιών με σκοπό να ελέγχονται οι χώροι εργασίας. Συστήματα

¹⁰⁵ www.dpa.gr Οδηγία 115/2001

ελέγχου πρόσβασης, βιντεοπαρακολούθηση, έλεγχος των τηλεφωνημάτων, όλα αυτά να μην προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και να είναι ενήμεροι για την παρακολούθηση τους.

Η επεξεργασία των δεδομένων πραγματοποιείται και από τα γραφεία ευρέσεως εργασίας-ιδιωτικού τομέα ή δημοσίου, ΟΑΕΔ, προσωρινής εργασίας και του συμβούλους επιλογής προσωπικού. Επιβάλλεται να τηρείται ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής του εργαζομένου, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της προσωπικότητας του. Η συλλογή και η επεξεργασία των δεδομένων επιβάλλεται να αφορούν άμεσα ή έμμεσα την σχέση απασχόλησης, να είναι αναγκαία για να εκτιμηθούν για την καταλληλότητα και τις ικανότητες των εργαζομένων αλλά και των υποψηφίων και με τις νέες μεθόδους επιλογής προσωπικού. Γίνονται και εξετάσεις ή αναλύσεις που συνιστούν μία διείσδυση στην προσωπικότητα και την ιδιωτική του ζωή. Οι εξετάσεις και αναλύσεις μπορούν να αποκαλύπτουν πτυχές προσωπικότητας, σχετικά με συνήθειες, κατάσταση υγείας ή ψυχικής κατάστασης. Τα δεδομένα διαγράφονται όταν επιτευχθεί ο σκοπός, με γραπτή συγκατάθεση εργαζομένου. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας στο άρθρο 4 παρ. 1 β του ν. 2472/97 τα δεδομένα επιβάλλεται να είναι συναφή, πρόσφορα και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά χρειάζονται για την απασχόληση και την οργάνωση της εργασίας. Υφίσταται και κανόνας απαγόρευσης επεξεργασίας των ευαίσθητων δεδομένων αλλά για συγκεκριμένες θέσεις απαιτείται η συλλογή τους που αφορούν τις ποινικές διώξεις και καταδίκες ενός προσώπου, καθ' όλα νόμιμη, με συγκεκριμένο πλαίσιο επεξεργασίας, για πχ, εκπαιδευτικοί, εργαζόμενοι που διαχειρίζονται χρήματα. Καθώς επίσης, και δεδομένα σχετικά με την υγεία του εργαζομένου ή του υποψηφίου, λόγω της φύσης τους, γίνεται απευθείας η συλλογή τους.¹⁰⁶

Τα δικαιώματα των εργαζομένων είναι να ενημερώνει εγγράφως τα δεδομένα που πλαισιώνουν την επεξεργασία των προσωπικών του πληροφοριών, να λαμβάνει γνώση του προσωπικού του φακέλου, να αντιτίθεται σε συγκεκριμένη επεξεργασία, και να ζητά προσωρινή προστασία από τα Δικαστήρια. Παραίτηση από τα δικαιώματα του είναι άκυρη και δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί διότι θα καθιστούσε δυνατή την παράκαμψη από τους εργοδότες της προστασίας του νόμου στα πλαίσια άνισης σχέσης.¹⁰⁷

¹⁰⁶www.dpa.gr Οδηγία 115/2001

¹⁰⁷<http://www.itsecuritypro.gr/contentsarticle.php?id=25&catid=6>

Η συλλογή των προσωπικών δεδομένων γίνεται μέσω της παρακολούθησης της επικοινωνίας τους, της επιτήρησης των χώρων εργασίας τους, του ελέγχου της διαβίβασης δεδομένων σε τρίτους, να γίνεται με θεμιτά μέσα. Η επεξεργασία αυτών γίνεται με βάση την αποθήκευση, την αντιγραφή, δημιουργία αρχείου κ.α. Οι εργοδότες επιβάλλεται να συμμορφώνονται με τις επιταγές του νόμου, ειδάλτως υφίστανται κυρώσεις αστικές, ποινικές και διοικητικές. Σχετικά με την καταγραφή και τον έλεγχο του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία των στοιχείων που αφορούν εισερχόμενες ή εξερχόμενες κλήσεις και γενικά στις επικοινωνίες, που δεν είναι απαραίτητες για την εργασία.

Εν κατακλείδι, η προστασία των προσωπικών δεδομένων στον εργασιακό χώρο είναι ένα φλέγον θέμα που χρήζει ιδιαίτερης ανάλυσης από νομικής πλευράς σε σχέση με το πώς ο εργοδότης θα κινηθεί στα πλαίσια του νόμιμου. Η ιδιωτική ζωή του εργαζομένου δεν τερματίζεται με την είσοδο του στο χώρο εργασίας, αλλά επεκτείνεται υπό προϋποθέσεις και κατά τη διάρκεια της εργασίας. Ο εργοδότης έχει το εύλογο συμφέρον να παρακολουθεί και να έχει τον έλεγχο σχετικά με την αποδοτικότητα του εργαζομένου, αλλά συνάμα να περιφρουρεί και την περιουσία του, στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας. Σε καμία περίπτωση, τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει δεν επιτρέπεται να διεισδύουν στην ιδιωτική σφαίρα του εργαζομένου και να γίνεται έρμαιο και άβουλο όργανο παρακολούθησης. Για αυτό σε κάθε περίπτωση η ενημέρωση είναι το παν είτε για τα δεδομένα που καταγράφει ο εργοδότης είτε για τον τρόπο με τον οποίο ελέγχει την αποδοτικότητα του.

4.6. Προστασία δεδομένων στα ΜΜΕ

Δημόσια πρόσωπα θεωρούνται εκείνα στα οποία έχει ανατεθεί δημόσια εξουσία αλλά και πρόσωπα «απόλυτης επικαιρότητας», αυτά που κατέχουν ιδιαίτερη θέση στην κοινωνία με ισχύ και επιρροή στα κοινωνικά δρώμενα, όπως πολιτικοί καλλιτέχνες αθλητές κ.α. και ενδιαφέρουν το κοινό. Το δημόσιο ενδιαφέρον για την πληροφόρηση γίνεται εντονότερο καθώς εμβαθύνει στην ιδιωτική των ανωτέρω, ενσυνείδητα ή μη επιλογή του ατόμου για αυτοέκθεση και ενεργό συμμετοχή. Τα πρόσωπα απόλυτης επικαιρότητας βρίσκονται στο επίκεντρο και ανέχονται δραστηκές επεμβάσεις στην ζωή τους.

Υφίσταται σύγκρουση δύο άρθρων της ΕΣΔΑ του 8 και 10 , της ιδιωτικής ζωής και του δικαιώματος ενημέρωσης του τύπου. Η πιο διάσημη απόφαση του ΕΔΔΑ είναι η απόφαση της Καρολίνας του Μονακό – Von Hannover κατά Γερμανίας 24/6/2004. Υφίστατο η υποστήριξη ενημέρωσης του κοινού ότι υπερέχει της ιδιωτικής ζωής των απόλυτων προσωπικοτήτων. Η Καρολίνα είναι μέλος πριγκιπικής οικογένειας και δεν ασκεί επίσημα καθήκοντα και εξέφραζε αμφιβολίες για τον αν είναι πρόσωπο απόλυτης επικαιρότητας. Τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να σταθμίζουν τα δύο αυτά άρθρα και να εξετάζεται κατά πόσο προσβάλλεται η ιδιωτική ζωή. Απόφαση του ΕΔΔΑ είναι πως για την δημοσίευση μιας πληροφορίας που αφορά την ιδιωτική ζωή δεν είναι αν το πρόσωπο είναι απόλυτης ή σχετικής επικαιρότητας , αν αφορά τον πυρήνα της ιδιωτικής ζωής αλλά αν είναι πρόσφορη της κοινής γνώμης ως προς την ενημέρωση. Προσέφυγε ξανά την 7^η Φεβρουαρίου 2012 στο ΕΔΔΑ για φωτογραφίες της στον τύπο και έτσι προέβη στην στάθμιση των δύο δικαιωμάτων

Στο άρθρο 7 παρ. 2 του ν.2472/97 όπου προβλέπονται οι εξαιρέσεις απαγόρευσης επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων όπως στο ζ του άρθρου *«η επεξεργασία δεδομένων δημοσίων προσώπων , εφόσον συνδέονται με την άσκηση δημόσιου λειτουργήματος ή τη διαχείριση συμφερόντων τρίτων και πραγματοποιείται αποκλειστικά για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και εφόσον η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου συμφέροντος.»* Ο νόμος ορίζει πως η άδεια της Αρχής δίνεται μόνο για την επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων που σχετίζονται με την άσκηση δημόσιου αξιώματος του δημόσιου προσώπου. Το δικαίωμα πληροφόρησης και το δημόσιο ενδιαφέρον δεν μπορεί να οδηγήσει στην ανοχή της διαπόμπευσης ή του εξευτελισμού του ατόμου. Ο τύπος δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι απολαμβάνει ιδιαίτερης προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής. Παρουσιάζονται κάποιες αποκλίσεις σχετικά με τα όρια της προσωπικότητας από το άτομο είτε την ευρύτητα των ορίων της παρέμβασης στην ιδιωτική ζωή. Μόνο σε περιπτώσεις προάσπισης υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος γίνεται επιτρεπτή η παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή από τον τύπο.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Άρθρο Νομικής Εφημερίδας με τίτλο «ΜΜΕ και προστασία δεδομένων δημοσίων προσώπων», Γιώργος Αγγελόπουλος, www.curia.gr

4.7. Αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα σε σχέση με την αρχή της αναλογικότητας και την προστασία προσωπικών δεδομένων

Στα πλαίσια μίας πληρέστερης κατανόησης της σύνδεσης της αρχής της αναλογικότητας με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κρίνεται απαραίτητο, όπως αναφερθούν εν συνόψει και επεξηγηθούν ακροθιγώς αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων της Ελλάδος όπου εμφανώς καταδεικνύεται η σχέση αυτή.

Η σχετική νομοθεσία την οποία αναλύουν οι εν λόγω αποφάσεις είναι ο Ν. 2472/97 σύμφωνα με τον οποίο απαγορεύεται ρητώς η επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων εκτός των περιπτώσεων που ρητώς εξαιρούνται από το αντίστοιχο άρθρο του σχετικού νόμου και κατόπιν έγκρισης της σχετικής αρχής. Η δε επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων θα πρέπει να διασφαλίζεται από τον υπεύθυνο προκειμένου να γίνεται με ασφάλεια και προστασία από την απαγορευμένη διάδοση ή κάθε άλλης μορφής αθέμιτη επεξεργασία. Η συλλογή και χρήση προσωπικών δεδομένων πρέπει να γίνεται με τρόπο εύλογο, πρόσφορο και να μην βαίνει πέραν του αναγκαίου προκειμένου να τηρείται η αρχή της αναλογικότητας η οποία καθιερώνεται με το άρθρο 4 παρ. 1 εδ. β' του ν. 2472/1997, ενώ κάθε επεξεργασία πρέπει να γίνεται για νόμιμους και καθορισμένους σκοπούς.

Στην υπόθεση υπ' αριθμ. 31/2004¹⁰⁹ ο προσφεύγων, εργαζόμενος στην Τοπική Επιτροπή της Αθλητικής Ομοσπονδίας, ως άμισθος τεχνικός σύμβουλος, προέβη σε καταγγελία εναντίον της Διοίκησης ισχυριζόμενος παραβίαση του δικαιώματος του για προστασία των ευαίσθητων δεδομένων που αφορούν το πρόσωπο του. Ειδικότερα η δημοσιοποίηση από τη Διοίκηση της εξέτισης ποινής φυλάκισης για αγορά, πώληση και χρήση ναρκωτικών ουσιών έγινε κατά παράβαση του νόμου σύμφωνα με την απόφαση της αρχής, αφού πρώτιστα δεν λήφθηκε άδεια από την ίδια, προϋπόθεση που θέτει ο νόμος καθώς και δεν εμπίπτει σε κάποιον από τους λόγους εξαιρέσεως του νόμου. Ειδικότερα η παραβίαση του δικαιώματος του προσφεύγοντος για προστασία των ευαίσθητων δεδομένων του μέσω της δημοσιοποίησης με ανοιχτή επιστολή του ποινικού παρελθόντος του προσφεύγοντος είναι δυσανάλογη σε σχέση με το σκοπό που επεδίωκε η Ομοσπονδία και ειδικότερα την προστασία του κύρους της. Η λήψη περιοριστικών του δικαιώματος του προσφεύγοντος μέτρων για προστασία των ευαίσθητων δεδομένων του

¹⁰⁹ <http://www.dpa.gr> Αποφάσεις της Αρχής 31/2004

ήταν ευλόγως δυσανάλογο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ήτοι την προστασία εννόμου συμφέροντος της Ομοσπονδίας. Συνεπώς στην παρούσα διαπιστώνεται παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.

Στην υπόθεση υπ' αριθμ. 44/2007¹¹⁰ ενώπιον της Αρχής, η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι η κοινοποίηση από τον Διοικητή του Γενικού Νοσοκομείου ευαίσθητων δεδομένων της, ήτοι θέματα που σχετίζονται με τη ψυχική της υγεία, παραβίασε το δικαίωμα της στην προστασία τους. Διευκρινίζεται ότι ο Διοικητής αποτελεί τον εκπρόσωπο του υπεύθυνου επεξεργασίας, ήτοι του Γενικού Νοσοκομείου. Όπως προαναφέρθηκε υπό ρητές εξαιρέσεις του νόμου, δύναται να συλληθθούν και επεξεργαστούν ευαίσθητα δεδομένα χωρίς την έγκριση της Αρχής. Μία από αυτές τις εξαιρέσεις είναι και οι συλλογή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων στα πλαίσια εργασιακών σχέσεων του ιδιωτικού ή δημοσίου τομέα. Η συλλογή του προαναφερθέντος ευαίσθητου δεδομένου έλαβε χώρα κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο αφού η ίδια η προσφεύγουσα το δημοσιοποίησε εγγράφως στον εργοδότη της. Περαιτέρω στα πλαίσια της δημοσιοϋπαλληλικής σχέσης που υφίστατο η συλλογή έγινε για θεμιτό και νόμιμο σκοπό, ήτοι για την επίτευξη της μετακίνησης της προσφεύγουσας σε διαφορετικά καθήκοντα. Ωστόσο σύμφωνα με την απόφαση της αρχής, η περαιτέρω επεξεργασία του εν λόγω ευαίσθητου δεδομένου της προσφεύγουσας έγινε κατά τρόπο δυσανάλογο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ήτοι την αιτιολόγηση από τη Διοίκηση της πολλαπλής μετακίνησης της προσφεύγουσας προκειμένου να κατευνάσει την αναστάτωση που προκλήθηκε, αφού με λιγότερο επαχθή μέσα θα μπορούσε και πάλι να επιτευχθεί ο σκοπός. Ωστόσο, σημαντικό στην παρούσα είναι ότι η Αρχή αξιολογεί υποκειμενικά στοιχεία όπως η μη ύπαρξη δόλου από τη Διοίκηση καθώς και την μη παραβίαση άλλου δικαιώματος της προσφεύγουσας, ως ελαφρυντικά υπέρ της διοίκησης στοιχεία. Τέλος η Αρχή κρίνει το μέγεθος της προσβολής περιορισμένο, καθ' ότι η προσφεύγουσα είχε ήδη δημοσιοποιήσει στο λιγιστό προσωπικό του εν λόγω Νοσοκομείου το πρόβλημα της και δεν πρόκειται συνεπώς για νέο, άγνωστο δεδομένο.

Στην απόφαση υπ' αριθμ. 76/2013¹¹¹, η Αρχή διαπίστωσε ότι η σχετική νομοθετική διάταξη εξουσιοδοτούσε την Εθνική Αναλογιστική Αρχή, ανεξάρτητη διοικητική αρχή η οποία είχε ως σκοπό την ετοιμασία εκθέσεων στο πλαίσιο του μακροχρόνιου οικονομικού και χρηματοδοτικού

¹¹⁰ <http://www.dpa.gr> Απόφαση 44/2007

¹¹¹ <http://www.dpa.gr> Απόφαση 76/2013

σχεδιασμού για την εξασφάλιση της κοινωνικής ανταποδοτικότητας και βιωσιμότητας του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, να συλλέγει στατιστικά στοιχεία και όχι προσωπικά δεδομένα, ευαίσθητα ή μη, τα οποία εξακολουθούν να παραμένουν στους αρμόδιους φορείς. Οι λόγοι τους οποίους επικαλέστηκε η εν λόγω αρχή δεν ήτο δυνατό όπως υπερβούν τον σχετικό κανόνα δικαίου ο οποίος τυγχάνει εφαρμογής στην παρούσα με σκοπό όπως τηρείται η αρχή του κράτους δικαίου, σύμφωνα με την οποία η διοίκηση δρα εντός των νομοθετικών ορίων που διέπουν την λειτουργία της.

Σημαντική ανάλυση της αρχής της αναλογικότητας εντοπίζεται στην απόφαση της Αρχής υπ' αριθμ. 84/2016¹¹², στην οποία γίνεται εκτενής αναφορά στη σχετική απόφαση του ΔΕΕ (πρώην ΔΕΚ) Google Spain SL & Google Inc κατά Agencia Espanola De Proteccion De Datos & Mario Costeja Gonzalez C-131/12. Στην εν λόγω απόφαση έχει καθιερωθεί το δικαίωμα στη λήθη, δικαίωμα το οποίο δεν υπήρχε σε καμία διάταξη του ενωσιακού δικαίου. Σύμφωνα με την εν λόγω απόφαση κρίθηκε ότι οι εργασίες οι οποίες εκτελούνται από μία διαδικτυακή μηχανή αναζήτησης συνιστούν επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και ο φορέας εκμετάλλευσης της εν λόγω μηχανής συνιστά τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Στην εν λόγω υπόθεση κρίσιμη ήταν η στάθμιση του έννομου συμφέροντος του κοινού για πρόσβαση σε συγκεκριμένες πληροφορίες και του δικαιώματος ιδιωτικότητας και προστασίας προσωπικών δεδομένων. Το ΔΕΚ αποφάσισε ότι η προστασία της ιδιωτικότητας και κατ' επέκταση των προσωπικών δεδομένων υπερέχει τόσο του έννομου συμφέροντος του κοινού για πρόσβαση σε συγκεκριμένη πληροφορία όσο και του οικονομικού συμφέροντος του φορέα εκμετάλλευσης, με εξαίρεση τα άτομα που υπέχουν ένα ενεργό ρόλο στο δημόσιο βίο. Ωστόσο σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της ομάδας εργασίας του σχετικού ενωσιακού νομοθετικού πλαισίου, ήτοι της Οδηγίας 95/46/ΕΚ, ο αντίκτυπος στο δικαίωμα ελευθερίας έκφρασης και πρόσβασης σε πληροφορίες θα είναι μικρός, αφού κάθε φορά οι αρμόδιες αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων θα καλούνται να κρίνουν εάν το εν λόγω μέτρο που ζητείται δηλαδή η διαγραφή πληροφοριών από τη μηχανή αναζήτησης είναι ανάλογο του σκοπού που επιδιώκεται σε σχέση με το έννομο συμφέρον του κοινού για πρόσβαση στην πληροφορία.

---

¹¹² <http://www.dpa.gr> Απόφαση 84/2016

Στην υπόθεση υπ' αριθμόν 87/2011¹¹³ η Αρχή αναφέρει πως απαραίτητη προϋπόθεση για την νομιμότητα της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων είναι ο θεμιτός σκοπός που επιδιώκεται και η αναλογικότητα της επεξεργασίας σε σχέση με το σκοπό. Κάθε επεξεργασία η οποία υπερβαίνει του σκοπού, δεν είναι δηλαδή ανάλογη του σκοπού που επιδιώκεται καθώς και δεν είναι πρόσφορη και αναγκαία είναι παράνομη. Η επεξεργασία είναι νόμιμη σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία εάν το υποκείμενο των δεδομένων δώσει την συγκατάθεση του, είτε πρόκειται για απλά είτε για ευαίσθητα δεδομένα. Περαιτέρω νόμιμη είναι και η επεξεργασία που εκτελείται χωρίς την συγκατάθεση του υποκειμένου, δεδομένου ότι εμπίπτει σε μία από τις εξαιρέσεις του νόμου. Στα πλαίσια της άσκησης των καθηκόντων τους οι ιατροί συλλέγουν προσωπικά δεδομένα σε αρχείο το οποίο δύναται να είναι προσβάσιμο στον ασθενή και σε κανέναν τρίτο, πέραν μεμονωμένων περιπτώσεων που βάσει νόμου δύνανται να έχουν πρόσβαση όπως οι εισαγγελικές αρχές. Με την απόφαση της η αρχή έκρινε ότι το αίτημα τρίτης ασφαλιστικής εταιρείας προς μεταβίβαση ευαίσθητων δεδομένων του προσφεύγοντος από την ασφαλιστική του εταιρεία δια την αναγνώριση, άσκηση και υπεράσπιση των νόμιμων δικαιωμάτων της ενώπιον των δικαστικών αρχών ήταν δυσανάλογο, δηλαδή δεν ήταν πρόσφορο και αναγκαίο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό αφού η μεταβίβαση των προσωπικών του δεδομένων από το Νοσοκομείο όπου είχε νοσηλευθεί ήταν επαρκές και το λιγότερο επαχθές μέτρο που μπορούσε να επιβληθεί.

Τέλος, στην απόφαση υπ' αριθμ. 97/2012¹¹⁴ η Αρχή έκρινε ότι το Δήμος δεν εδύνατο όπως ζητήσει πληροφορίες από την αρμόδια αρχή και ειδικότερα ευαίσθητα δεδομένα μακροχρόνια άνεργων δημοτών του προκειμένου να μειώσει τα δημοτικά τέλη. Τέτοιος λόγος δεν εμπίπτει στις εξαιρέσεις της νομοθεσίας και δεν μπορεί να γίνει χωρίς τη συγκατάθεση των δημοτών. Η νομοθεσία ορίζει ρητά τις περιπτώσεις εξαίρεσης και σε όλες τις υπόλοιπες απαιτείται ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου προκειμένου να διεξαχθεί επεξεργασία προσωπικών ευαίσθητων δεδομένων.

---

¹¹³ <http://www.dpa.gr> Απόφαση 87/2011

¹¹⁴ <http://www.dpa.gr> Απόφαση 97/2012

Αντί επιλόγου

Η αρχή της αναλογικότητας και η προστασία προσωπικών δεδομένων

Σχετικά με το θέμα της παρούσας εργασίας, η αρχή της αναλογικότητας και η προστασία προσωπικών δεδομένων είναι εξαιρετικής σημασίας αντικείμενα μελέτης από την ιστορική τους αναδρομή μέχρι την εφαρμογή τους, όπως καταδεικνύεται με την παράθεση των ανωτέρω.

Έχοντας ως βάση την αρχή της νομιμότητας σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, βαδίζουμε με τις θεμελιώδεις αρχές που βρίσκονται στο άρθρο 4 του ν. 2472/1997, σχετικά με την «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα». Η αρχή της νομιμότητας επιβάλλεται να έχει πρωτεύον ρόλο στην νόμιμη και θεμιτή συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η αρχή του σκοπού με την επεξεργασία για σαφή και προκαθορισμένο σκοπό και τέλος, η αρχή της αναλογικότητας σχετικά με την συνάφεια, την προσφορότητα και την αναγκαιότητα των δεδομένων. Έρχεται στην επιφάνεια και η αρχή της ακρίβειας των δεδομένων καθώς επίσης και η αρχή του καθορισμού της χρονικής διάρκειας της επεξεργασίας, καθώς τα δεδομένα τηρούνται μόνο για όσο χρόνο χρειάζεται για την επίτευξη του σκοπού της επεξεργασίας.

Ο νόμιμος τρόπος και σκοπός συλλογής των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι αρκετά σημαντικός καθώς και η επεξεργασία τους, η οποία πρέπει να προορίζεται με βάση τον αρχικό νόμιμο και σαφή σκοπό που συνελέγησαν.

Είμαστε σε θέση να αναφέρουμε μερικά παραδείγματα σχετικά με την αρχή της αναλογικότητας στο ότι δεν επιτρέπονται κάμερες σε αίθουσες διδασκαλίας διότι αποτελεί μίας ιδιαίτερης σημασίας και έντασης σχετικά με την επεξεργασία και τον επιδιωκόμενο σκοπό, την ασφάλεια. Άλλο παράδειγμα, όταν τα προσωπικά δεδομένα συλλέγονται με νόμιμο τρόπο και σκοπό, σχετικά με προωθητικές ενέργειες πρέπει να λάβουμε τα στοιχεία επικοινωνίας και σχετικά με τον τρόπο συλλογής στην αυτοματοποιημένη αναζήτηση διευθύνσεων email από το διαδίκτυο, δεν είναι νόμιμος ο τρόπος συλλογής.

Έχοντας όλα τα ανωτέρω στο μυαλό μας, είμαστε σε θέση να επισημάνουμε πως η αρχή της αναλογικότητας είναι αλληλένδετη με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατέχοντας πρωτεύοντα ρόλο στην καθημερινότητα των ατόμων της κοινωνίας, κάθε πράξη, κάθε κίνηση του εκάστοτε ατόμου, κάθε ενέργεια επιβάλλεται να πραγματοποιηθεί με άξονα το

μέτρο και το σκοπό , ο οποίος θα είναι σε νόμιμη θέση και σαφή τρόπο που συνετέλεσαν στο να επιτευχθεί το οτιδήποτε. Σαν να έχουμε μία ζυγαριά και επιβάλλεται να είναι σε ισορροπημένη θέση και χωρίς να παρεκκλίνει ούτε από το ένα σκέλος ούτε από το άλλο.

Βασικό ρόλο παίζει η Αρχή Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων , η οποία έχει κρίνει σκόπιμη την έκδοση της Οδηγίας , με την οποία ερμηνεύονται οι κανόνες του Ν.2472/97, ώστε να είναι ευκολότερη και σαφέστερη η εφαρμογή των επιταγών του νόμου, με σκοπό την αποτελεσματική προστασία των προσωπικών δεδομένων των ατόμων και ένα παράδειγμα των εργαζομένων, στον τομέα των εργασιακών σχέσεων αλλά και πρωτίστως στην προστασία του ατόμου από την επεξεργασία, συλλογή των δεδομένων.

Συμπέρασμα

Λαμβάνοντας υπόψη όσα όλα διαδραματίστηκαν και εκτέθηκαν στον κύριο κορμό της παρούσας εργασίας, έχουμε συνοψίσει και συμπεραίνει πως το Σύνταγμα αποτελεί τον καταστατικό χάρτη του πολιτεύματος. Εκεί υπάρχουν όλες οι κατοχυρωμένες θεμελιώδεις αρχές, μία εκ των οποίων είναι η αρχή της αναλογικότητας, η αρχή που αποτέλεσε αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Κατοχυρώθηκε το 2001 με την συνταγματική αναθεώρηση του άρθρου 25 παρ. 1 εδ. δ. Η ρητή αναγνώριση της αρχής από τον συνταγματικό νομοθέτη ήταν αναπόφευκτη καθώς είχε προωθηθεί και η απόφαση του ΣτΕ 2112/84 από την ελληνική έννομη τάξη. Η πλέον συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή αναγνωρίζεται στο πεδίο του Διοικητικού Δικαίου αλλά και σε άλλους κλάδους όπως για παράδειγμα τα αστυνομικά μέτρα και η απαλλοτρίωση. Σημασία της είναι η αναλογία μέσων προς του σκοπούς, νόμιμους και κρατικούς, καταλλήλως, αναγκαίως και με αναλογία πληρέστατη σε οποιαδήποτε υπάρχουσα κατάσταση. Αν και η θεωρία έχει ασχοληθεί με την έννοια της αρχής, επιβάλλεται και συστηματική εφαρμογή της στην πράξη από τα Δικαστήρια. Η εφαρμογή στην πράξη των αρχών καταδεικνύουν τις οποίες δυσκολίες στη λειτουργία τους. Ο δικαστής ελέγχει με τα μέσα που διαθέτει και εκτιμάει την ενίοτε κατάσταση, υπό το πρίσμα της νομιμότητας και συνταγματικότητας των πράξεων των οργάνων του κράτους είτε είναι νομοθετικές είτε είναι διοικητικές.

Είναι εξαιρετικής σημασίας η υιοθέτηση της αρχής από κρατικά όργανα και μη, απλούς πολίτες, διότι επιβάλλεται ο ίδιος ο πολίτης καθημερινώς να προστατεύει τον ίδιο του τον εαυτό από την εκάστοτε υιοθέτηση ζημιογόνων για αυτόν ρυθμίσεων και αποφάσεων, γνωρίζοντας τα δικαιώματά του.

Παραλλήλως, τα προσωπικά δεδομένα χωρίς να το αντιλαμβανόμαστε καθημερινώς προσβάλλονται τόσο από την κοινωνία όσο και από το κράτος. Προστασία προσωπικών δεδομένων ξεκινά από την ζωή μας, την καθημερινότητα μας, την εργασία μας, τα ΜΜΕ και γενικά με το ό,τι μας περιβάλλει. Όλα θα πρέπει να είναι ανάλογα με τον νόμιμο τρόπο και να στηρίζονται και να βαδίζουν εντός νόμιμου και κατάλληλου πλαισίου. Το δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων αποτελεί σημείο αναφοράς για την προστασία πληροφοριών του προσωπικού μας χαρακτήρα, για την προστασία από τους κινδύνους που ελλοχεύουν και επιβάλλεται να αντιμετωπιστούν, για τις νομικές ρυθμίσεις που επιβάλλονται για την προστασία

πρωτίστως της ιδιωτική ζωής και την σφαίρα του απορρήτου και γενικώς το δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητας .

Το δίκαιο της προστασίας προσωπικών δεδομένων δεν έχει ερευνηθεί επαρκώς στη χώρα μας. Αυτό οφείλεται, κυρίως στο ότι έχει καθυστερήσει να ψηφισθεί σχετική νομοθεσία ενώ συνετέλεσε και η αφοσίωση της νέας τεχνολογίας από το ελληνικό κράτος. Η ψήφιση της κοινοτικής οδηγίας 95/46/EK την οποία ενσωμάτωσε ο νομοθέτης στο εσωτερικό δίκαιο και με τον Ν.2472/97 ο οποίος ψηφίστηκε σε εφαρμογή της οδηγίας χαρακτηρίζεται σε γενικές γραμμές από ένα ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας.

Εν κατακλείδι, τα ζητήματα συνταγματικότητας σχετίζονται κυρίως με την αναλογικότητα του μέτρου για να δημοσιοποιηθούν σχετικά προσωπικά δεδομένα, αφενός για την προστασία ευπαθών ομάδων και αφετέρου για κάποια αδικήματα που έχουν διαπραχθεί και για κάποιον που έχει καταδικασθεί, η Πολιτεία έρχεται και θέτει ένα σωστό πλαίσιο για να μην αδικηθεί κανένας και να πάρει την σωστότερη απόφαση ζυγίζοντας τα δεδομένα της , όπως η Δίκη. Το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων δεν είναι απόλυτο δικαίωμα. Αν συγκρούεται με άλλα δικαιώματα γίνεται μια στάθμιση με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Σε περίπτωση σύγκρουσης υπερισχύει αυτό που δεν προσβάλλει τον πυρήνα του άλλου. Για αυτό, επιβάλλεται να συλλέγονται τα προσωπικά δεδομένα με τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους και νόμιμους σκοπούς και μετέπειτα να υφίσταται μία θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία. Καθώς επίσης, να είναι συναφή, πρόσφορα και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται και πρωταρχικό βήμα σε οποιαδήποτε συλλογή και επεξεργασία απαιτείται η άδεια της Αρχής, χωρίς την τελευταία η εκάστοτε επεξεργασία της ευαίσθητης πληροφορίας είναι παράνομη. Με βάση τα παραπάνω η αρχή της αναλογικότητας έρχεται να «κλειδώσει» τον τρόπο με τον οποίο υφίστατο η συλλογή και η επεξεργασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων καθώς επίσης βάζει και φραγμό στην μη παραβίαση κάθε θεμελιώδους ελευθερίας.

Βιβλιογραφία

- Αρμαμέντος Παναγιώτης Δ., Προσωπικά Δεδομένα Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008
- Γέροντας Απόστολος, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
- Δαγτόγλου Πρ. Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα, Τόμοι Α και Β, 4^η Ενημερωμένη Έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012
- Δαγτόγλου Πρ., Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Ι ,β έκδοση Αντ. Σάκκουλα , 1998
- Δαλακούρας. Θ. Η αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1993
- Ιγγλεζάκης Ιωάννης Δ., Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, Εκδ. Σακκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2002
- Κλαδία Ελεονόρα Προπτυχιακή εργασία «Πόθεν Έσχες των Δημοσίων Λειτουργιών και Προστασία Προσωπικών Δεδομένων» σε διαδικτυακή πηγή www.eclass.uoa.gr
- Κοντόγιωργα Θεοχαροπούλου Δ., Η αρχή της αναλογικότητας στο εσωτερικό δημόσιο δίκαιο, Εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1989
- Μάνεσης Αρ. Συνταγματικά Δικαιώματα Α', 4^η έκδοση , Ατομικές Ελευθερίες, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1982
- Μήτρου Λίλιαν, Προστασία Προσωπικών Δεδομένων, Ασφάλεια Πληροφοριακών Συστημάτων, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, Αθήνα 2002
- Μήτρου Λίλιαν, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη , 2012
- Ορφανουδάκης Σαράντης, Η αρχή της αναλογικότητας, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2003
- Ράικος Αθ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τα θεμελιώδη Δικαιώματα, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011
- Σπηλιωτόπουλος Π. Επαμεινώνδας, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου ΙΙ, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 201

- Τσάτσος Δ., Συνταγματικό Δίκαιο , Θεμελιώδη Δικαιώματα, 3^{ος} Τόμος, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1987
- Τσάτσος Δ., Συνταγματικό Δίκαιο , Θεωρητικό Θεμέλιο, 1^{ος} Τόμος, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1994

Αναζήτηση της νομολογίας

- **Σύνταγμα 1975/1986/2001/2008**

- άρθρο 25 «Αρχή του κοινωνικού κράτους, προστασία Θεμελιωδών Δικαιωμάτων»
- άρθρο 4 παρ.1
- άρθρο 1 παρ.3
- άρθρο 5^Α παρ.2 «Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, Προσωπική ελευθερία»
- άρθρο 9^Α και παρ.1 «Προστασία Προσωπικών Δεδομένων»
- 101^Α «Ανεξάρτητες Αρχές»

- **Νόμοι**

- **2472/1997**

«Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»
http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/LAW/NOMOTHEZIA%20PROSOPIKA%20DEDOMENA/FIL/ES/2472_97_JUNE2013.PDF

- **2068/1992**

«Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα»
 (ΦΕΚ 118/Α/9-7-1992)
<https://www.e-nomothesia.gr/kat-dedomena-prosopikou-kharaktera/nomos-2068-1992-phke-118-a-9-7-1992.html>

- **2429/1996**

«Χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, Δημοσιότητα και έλεγχος των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων των υποψηφίων βουλευτών, Δήλωση περιουσιακής κατάστασης πολιτικών, κρατικών λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης και εντύπων και άλλων κατηγοριών προσώπων και άλλες διατάξεις»
 (ΦΕΚ Α 155/10-07/1996)
www.hellenicparliament.gr/...1ec8.../NOM NOM TR 2817 3708 490 UD18.DOC

- **3471/2006**

«Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του ν.2472/1997»
 (ΦΕΚ 133/Α'/28-6-2006)
<file:///C:/Users/user/Downloads/2006.pdf>

-3051/2002

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-demosia-dioikese/n-3051-2002.html>

«Συνταγματικά κατοχυρωμένες, ανεξάρτητες αρχές, τροποποίηση και συμπλήρωση του συστήματος, προσλήψευ στο δημόσιο τομέα και συναφείς ρυθμίσεις» (κωδικοποιημένος) (ΦΕΚ 220/Α/20-9-2002)

-3917/2011

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-dedomena-prosopikou-kharaktera/n-3917-2011.html>

«Διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημόσιων δικτύων επικοινωνιών, χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου» (κωδικοποιημένος) (ΦΕΚ 22/Α/21-2-2011)

- **ΟΔΗΓΙΑ**

-95/46/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών

-115/2001 της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 για να καθορισθούν τα ακραία όρια εντός των οποίων ο εργοδότης/ προϊστάμενος, ασκώντας το διευθυντικό του δικαίωμα και δικαίωμα οργάνωσης της επιχείρησης, δικαιούται, κατά την κείμενη νομοθεσία, να επεξεργάζεται τα προσωπικά δεδομένα των εργαζομένων.

-1/2011 της 31^{ης} Μαρτίου του 2011 για την χρήση συστημάτων βιντεοεπιτήρησης για την προστασία προσώπων και αγαθών

- **Απόφαση ΣτΕ 2112/84**

«οι εκ μέρους του νομοθέτου και της διοικήσεως επιβαλλόμενοι περιορισμοί εις την άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι μόνον οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό νόμου επιδιωκόμενον σκοπόν»

- **Απόφαση της Α.Π.Δ.Π.Χ**

-**31/2004** της 19^{ης} Μαΐου 2004

http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,6948&_dad=portal&_schema=PORTAL

- **44/2007** της 5^{ης} Ιουνίου 2007

http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,6948&_dad=portal&_schema=PORTAL

-**76/2013** της 7^{ης} Ιουνίου 2013

http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,6948&_dad=portal&_schema=PORTAL

-**87/2011** της 20^{ης} Ιουλίου 2011

http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,6948&_dad=portal&_schema=PORTAL

-**97/2012** της 6^{ης} Ιουνίου 2012

http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,6948&_dad=portal&_schema=PORTAL

Διαδικτυακές πηγές

- www.agonaskritis.gr

«Εφημερίδα Online edition, Αγώνας Κρήτης, άρθρο της κ.Έφης Αβδελά, καθηγήτρια Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης με τίτλο «Δικαίωμα στη λήθη vs Δικαίωμα στη μνήμη» , δημοσιεύθηκε στις 15/10/2014

- www.curia.europa.eu

«Σχετικά με την Απόφαση Δικαστηρίου Costa κατά Enel-15/7/1964»

- www.curia.gr

Άρθρο Νομικής Εφημερίδας με τίτλο «ΜΜΕ και προστασία δεδομένων δημοσίων προσώπων», Γιώργος Αγγελόπουλος

- <http://www.dpa.gr>

«Σχετικά με τον Ν.2472/1997»

«Ετήσια Έκθεση 2010», Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 2011

«Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα» Ετήσια Έκθεση 1999
teliko_eksofilo_2002_FINAL.doc

“Σχετικά με την οδηγία με αριθμ. Πρωτ. 1122/2000-26.9.2000 για τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης καταργήθηκε με την οδηγία 1/2011»

«Σχετικές αποφάσεις της Α.Π.Δ.Π.Χ, Οδηγία 1/2011, ρυθμίζεται το ζήτημα των συστημάτων βιντεοεπιτήρησης για το σκοπό της προστασίας προσώπων και αγαθών, καθώς και για το σκοπό της παροχής υπηρεσιών υγείας. Στην εν λόγω οδηγία προσδιορίζονται πλήρως οι προϋποθέσεις νομιμότητας λειτουργίας ενός συστήματος βιντεοεπιτήρησης για τους ανωτέρω σκοπούς.»

«Σχετικά με την Οδηγία 115/2001»

«Σχετικά με τις Αποφάσεις της Α.Π.Δ.Π.Χ 44/2007, 76/2013, 84/2016, 87/2011, 97/2012»

- http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/EUROPEAN_DP_DAY_GENERAL/2014_DP_DAY/OMILIES_2014_DP_DAY/ROUSOPOULOS_DPA-CCTV-2014.PDF
«Η βιντεοεπιτήρηση ως μέσο για την προστασία προσώπων και αγαθών», Γιώργος Ρουσόπουλος Δρ. Μηχ. Η/Υ και Πληροφορικής
- <http://efotopoulou.gr/vinteoskopisi-vs-prosopika-dedomena/>
«Άρθρο με τίτλο «Βιντεοεπιτήρηση vs Προσωπικά Δεδομένα», Δικηγορικό Γραφείο κας Ευγενίας Α.Φωτοπούλου, δημοσίευση 24/3/2015»
- www.europarl.europa.eu
«Σχετικά με την Συνθήκη της Λισαβόνας 2009, η ΣΕΚ έχει γίνει με την αναθεώρηση των Συνθηκών 2009 ΣΛΕΕ, όπως επίσης και το ΔΕΚ σε ΔΕΕ»
«Σχετικά με το άρθρο 288 ΣΛΕΕ»
- <http://eur-lex.europa.eu>
«Σχετικά για το Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) πρώην ΔΕΚ»
«Σχετικά με την Οδηγία 95/46/ΕΚ»
- <https://www.e-nomothesia.gr>
«Σχετικά με τον Ν.2068/1992-ΦΕΚ.118/Α/9-7-1992»
«Σχετικά με τον Ν.3051/2002-ΦΕΚ.220/Α/20-9-2002»
«Σχετικά με τον Ν.3917/2011-ΦΕΚ.22/Α/21-2-2011»

- <http://www.europarl.europa.eu>

«Σχετικά με την Σύμβαση 108/28-1-1981 «B. Κύριες νομοθετικές πράξεις για την προστασία των δεδομένων...{2.Συμβούλιο της Ευρώπης..2^α. Η Σύμβαση 108 του 1981}

- <https://www.e-nomothesia.gr>

«Σχετικά με τον Ν.3051/2002- ΦΕΚ 220/Α/20-9-2002(κωδικοποιημένος)»
«Συνταγματικά κατοχυρωμένες, ανεξάρτητες αρχές, τροποποίηση και συμπλήρωση του συστήματος, προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και συναφείς ρυθμίσεις»

- www.eclass.uoa.gr

«Κλαδιάς Ελεονώρας Προπτυχιακή εργασία με τίτλο Πόθεν Έσχες των Δημοσίων Λειτουργών και Προστασία Προσωπικών Δεδομένων»

- https://www.eap.gr/images/stories/pdf/2014_deo10_dp_series_26.pdf

Μπάλτα Ευαγγελία Δ.Ν.,Δικηγόρου, «Η αρχή της αναλογικότητας ως μεθοδολογικό και ερμηνευτικό εργαλείο στη δημοσιονομική δική περί καταλογισμού δημοσίων υπολόγων»(Δημοσιευμένο ως σχόλιο στην απόφαση ΕλΣυν Ολ. 4314/2013 στο περιοδικό ΕφημΔΔ 2/2014, Δ.175 ΕΠ) υποσημ.4 (Κ.Μπέης, Η αριστοτελική κατανόηση της δικαιοσύνης υπό το πρίσμα της μεσότητας και η σύγχρονη δικαιοσύνη αρχή της αναλογικότητας, Δ.2005, σελ.17 και ιδίως σελ. 179-181, Αριστοτέλης Ηθικά Νικομάχεια, Ε' 1131α)

- <https://el.wikipedia.org/wiki>

«Σχετικά με τα Ηθικά Νικομάχεια»

«Σχετικά με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Νο.11 και Νο.14, Έναρξη ισχύος 3/9/1953, σύμφωνα με το άρθρο 66»

«Σχετικά με την λέξη πρόσφορος,η,ο»

- <file:///C:/Users/user/Downloads/2006.pdf>
«Σχετικά με τον Ν.3471/2006»
- <https://hephaestus.nup.ac.cy>
Μανιτάκης Αντ., Καθηγητής Συντ.Δικαίου ΑΠΘ «Οι (αυτο)δεσμεύσεις του δικαστή από τον παρεμπόδιοντα έλεγχο της (αντι)συνταγματικότητας των νόμων» Βλ.υποσημ.24, ΑΠ.169/1893 Θέμις Δ', (1893)
- <http://www.teilam.gr/nomothesia/Syntagma.pdf>
«Σχετικά με τον Ν. 2429/96»
- <http://www.itsecuritypro.gr/contentsarticle.php?id=25&catid=6>
- <https://www.lawspot.gr>
«Σχετικά με τα άρθρα
-1 παρ. 3
- 4 παρ. 1
-5^α
-9^α
-25
-27
-82 παρ.2
-101^α παρ.1 εδαφ. Γ»
- http://lawconstitution.web.auth.gr/lina/files/01.kratos.dikaiou_themiosi.eleghou.syntagmatikotitas.pdf
Παπαδοπούλου Λίνα, Επ.Καθηγήτρια,
«Εμβάθυνση δημοσίου δικαίου:Μαθήματα στο Συνταγματικό Δίκαιο»
- <http://law-constitution.web.auth.gr/lina/files/analogikotita-ppt.pdf>
Παπαδοπούλου Λίνα, Επ.Καθηγήτρια
«Ενότητα 6^η, Αρχή της αναλογικότητας»

